

quādam in facie quam a matris utero contraxerat, et a proximi sancto corpori sentiebant. Quo condigne ob hoc viro displicebat, liberata est. Ipsa etiam hora migrationis sanctæ virginis, Veranus monachus, olfactus sensa diu ante prorsus amisso, eundem odorem suavitatis sensit in monasterio Leonis quem

tradito sepulturæ, in loco ubi nunc a fidelibus honoratur, innumera miracula subsecuta sunt, ipso operante, qui vivit et regnat in omnia sæcula sæculorum. Amen.

SANCTI PRUDENTII

TRECENSIS EPISCOPI

ANNALES

SIVE

ANNALIUM BERTINIANORUM PARS SEGUNDA.

(Apud Pertz., Monumenta Germaniæ historica.)

EXCERPTUM

EX PERTZII AD ANNALES BERTINIANOS PRÆFATIONE.

Secundam Bertinianorum Annalium partem Prudentio, claro olim Trecensium episcopo, deberi, ex Hincmari Remensis epistola quinta et vicesima, ad Egilonem archiepiscopum Senonensem directa (a), intelligitur, qua ita scribit: « Domnus Prudentius in Annali gestorum nostrorum regum, quæ composuit, ad confirmandam suam sententiam, gestis anni Dominicæ incarnationis 859 indidit dicens: *Nicolaus pontifex Romanus de gratia Dei et libero arbitrio, de veritate geminæ prædestinationis et de sanguine Christi, ut pro credentibus omnibus susus ait, fideliter confirmat et catholice decernit*; quod per alium non audivimus, nec alibi legimus. Unde, quia ipsa gesta, quibus hæc conscripta sunt, jam in plurimorum manus devenerunt, necesse est ut taliter de hoc domno apostolico suggeratis, ne scandalum inde in Ecclesia veniat.... Ipsum autem Annale quod dico, rex habet, et ipse est ille liber quem coram vobis in ecclesia, ubi vos nobis commendavit, coram vobis ab illo mihi præstitum ei reddidi. » Verba ab Hincmaro relata, excepto *de ante sanguine*, in Annalibus nostris sub finem anni 859 leguntur. Cum vero Prudentius anno 861, ut ibi paulo post habetur, obierit, certe ultra ejus anni initium opus suum producere non potuit. Doctissimus olim abbas Lebeuf peculiari ea de re dissertatione (b) commentatus, reliqua inde ab anno 861 a prioribus plane diversa esse probavit. Et primum quoad singulas voces, Prudentium ex Hispania oriundum, patrio more, quotiescunque occurrat (c), non *Epiphaniæ*, sed

Apparitionis Domini Festum dicere, res Francorum et in universum Christianorum *nostras* vocare (d), si qua res poscat, non vocem *hostis* sed Romano more *exercitus* adhibere, utque ex Julii Cæsaris Commentariis et Itinerario Antoniniano didicerit, urbes Galliæ veteri appellatione *Agedincum Senonum, Augustam Treconum, Augustam Trevirorum, Augustam Veromanduorum, Cæsarodunum Turonum, Durocortorum Remorum, Samarobriam Ambianorum, Lutitiam Parisiorum, Tullum Leucorum* nominare, dum contra a continuatore operis post annum 861 semel tantum *Durocortorum Remorum* adhibeatur, et vox *hostis* loco *exercitus* (e) genere masculino et feminino, et honores (f) loco *beneficia feudalia* (g) apud eum occurrant, proposuit. Porro Prudentium non solum Hispanica plurima referre (h), sed in omnibus quæ memoratu digna contigerint, mutationibus solis et lunæ (i), cometis (j), aurora boreali (k), pluviis et tempestatibus (l), terræ motibus (m), exundationibus aquarum (n), fulminibus (o), hieme et pestibus (p), fame (q) et luporum devastationibus (r) describendis versari, et res ecclesiasticas leviter tantum et verbis antiquitatis usitatis attingere (s), et omnia, bona malave, animo pio et benigno divinæ omnipotentiae libenter ascribere (t), quibus omnibus omissis, continuatorem id maxime agere, ut, quantum necesse fuerit, historiam Caroli regis, cæterum ante omnia Hincmari Remensis archiepiscopi gesta, nullis præterminissis, quam latissime exponeret. Quod cum cuilibet inspicienti pa-

(a) In Hincmari Opp. tomo II, p. 292.

(b) *Dissertations sur l'histoire ecclésiastique et civile de Paris*, Paris, 1759, pag. 432-499.

(c) Annis 838, 839, 840, 842.

(d) Annis 836, 857 bis, 838 bis, 839, 845, 847, 849, 850.

(e) Annis 865, 866, 867, 872, 873, 875, 880.

(f) Prudentius semel anno 839 de honoribus beneficiis loquitur.

(g) Annis 865, 866, 869 bis, 872, 882.

(h) Annis 839 et 847 de Puotone; 844, 847, 848, 849, 852, 858, 859.

(i) Annis 858, 840, 860.

(j) Anno 855.

(k) Annis 839, 859.

(l) Annis 846, 858.

(m) Annis 842, 849.

(n) Annis 839, 846. Cf. 858.

(o) Anno 858.

(p) Annis 856, 860.

(q) Annis 843.

(r) Annis 846, 858.

(s) Annis 837, 846, 853, 859.

(t) Annis 839, 843, 845, 848, 850, 853, 858.

teat, nec, Prudentium (a), ita continuatorem quoque summis in Ecclesia gradibus sublimatum fuisse (b), dubitare liceat, et complura, quemadmodum Prudentio Trecais aut alium in Senonum atque Antisiodori vicinia (c), ita tertiæ partis auctori Galliam Belgicam et Remos sedem assignent (d), Annalium inde ab anno 861 auctorem ipsum Hincmarum fuisse, extra dubium venit. Ita jam ante abbatem Lebeuf Cardinali Fleury et episcopo de la Ravallière persuasum fuit; et quicumque eam Annalium partem attentius evolverit, archiepiscopi illius, non solum in jure canonico, sed et in rebus ipsis suo tempore gestis versatissimi, ingenium minime desiderabit; et quædam ab eo allata vix cuiquam præter Hincmarum nota esse potuerunt. Ejusmodi sunt quæ anno 867 de clericis peregrinorum habitu ab Hincmaro Romam ablegatis, de die quo Hincmarus papæ epistolam accepit regique Carolo legit, et anno 882 de Hincmari fuga Sparnacum refert; et quisnam præter Remensem archiepiscopum contentionis de primatu Galliæ inter Hincmarum et Ansegisum anno

- (a) Anno 846
 (b) Annis 865, 872.
 (c) Annis 841, 846, 858, 859.
 (d) Cf. quæ annis 862, 866, 871, 877 de Transsevanis, 870 de Caroli vastationibus in Belgica, et

A 876 tam late exponendæ curam suscipere voluisset? Jam igitur, Hincmarum, Prudentio defuncto, Annales ejus a Carolo rege sibi commodatos descripsisse atque continuatione auxisse, statuere licebit. Quæ si ita se habere concedas, facile quoque intelligitur, cur locus de Gotteschalco, quem, qualis hodie in annalibus anno 849 exstet, a Prudentio scribi non potuisse viri docti existimant, eam in speciem mutatus sit. Hincmarum enim ex sententiâ sua librum suo usui destinatum correcturum fuisse, re ipsa patet, nec est quod vel leviter in eo reprehendi possit. Abbas Lebeuf in editione Bouquetiana loci, qualem a Prudentio profectum fuisse existimat, restituenti periculum fecit; cujus sententiâ infra quoque referemus.

Cæterum Annales non in monasterio sancti Bertini compositos esse, mentio de eo anno 845 injecta, cum a quodam monasterio Sithdiu nomine direpto... repedarent, satis demonstrat.

B Annum Prudentium atque Hincmarum a nativitate Domini inchoant.

880 de Ludovici regis itinere ab Aquis in istas partes, usque ad Duziacum, Attiniacum, Ercuriacum et Ribodimontem affert, quorum tria priora in diœcesi Remensi sita, vigintiquinque, undecim et quinque tantum leucis Remis distant.

S. PRUDENTII ANNALES

SIVE

ANNALIUM BERTINIANORUM PARS SECUNDA.

AB ANNO 835 USQUE AD ANNUM 861.

His et aliis regni utilitatibus iure dispositis, omnibusque ad propria absolutis, ipse imperator sanctum Quadragesimæ tempus in eodem palatio, sacrosanctam festivitatem Paschæ in sæpedita urbe apud memoratum Drogonem archiepiscopum celebravit, ac deinde ad placitum suum generale, quod in Stremiaco prope Lugdunum civitatem se habiturum indixerat, profectus est. Quo in mense Iunio habito, et donis annualibus receptis, dispositisque markis Hispaniæ, Septimaniæ sive Provinciæ, ad Aquisgrani reversus est. Verum dum in eodem placito moraretur¹, Nordmanni secunda irruptione Dorestadum irruentes, vastaverunt atque hostiliter deprædati sunt. Imperator autem graviter ferens, Aquis perueniens, disposita omni maritima custodia, Arduenna autumnalem venationem exercuit, ac deinde Aquisgrani ad hiemandum rediit anno incarnationis Domini 836.

DCCCXXXVI.

Ubi Natalis Domini festivitate celebrata, missos iterum ad Lotharium direxit, monentes eum reve-

C rentiæ ac obedientiæ paternæ, pacisque in concordiam multipliciter inculcantes; ad quod manifestum agnoscendum, iussum est, ut suos, quibus maxime fidebat, legatos ad patrem dirigeret, cum quibus tractari de suo honore atque salute posset, et qui paternam erga illum voluntatem audire sibi que fideliter nunciare valerent. Qui patris inSSIONIBUS non usquequaque refragans, mense Maio in villa Theodonis ad imperatoris præsentiam direxit Walonem abbatem.....², cum quibus de adventu eius tractatum est, ac nostra ex parte firmatum, ut incolumis una cum suis ad patris veniret præsentiam, et deinceps redire potuisset; sed et a suis similiter sacramento promissum est, eum³ ad genitoris sui præsentiam statuto placito absque dilatione venturum. Quibus absolutis, ipse circa Rumerici montem diebus aliquot venatione patrata, tandem mense Septembri ad indictum placitum Wormatiam venit.

D In quo cum dona annualia more solito reciperet, ac Lotharium operiretur⁴, nunciatus est febris correptus nullatenus advenire posse. Ad quem directis

VARIANTES LECTIONES.

(EX CHESNIO ET BOUQUETO.)

¹ Moratur Ch. et B. ² Hic nomen excidisse manifestum. Cf. Ludovici anon. cap. 55. ³ Ei Chesn. et Bouq. ⁴ Operiretur Bouq.

NOTÆ.

^a Cremieu ad Rhodanum. Valesii Notit. Gall., pag. 534.

Jenuo Hugone abbate ^a et Adalgario comite, de in-
firmitate ac recuperatione eius et voluntate in poste-
rum veniendi quæsitum est, necnon de restitutione
rerum ecclesiis Dei in Francia constitutis, quæ in
Italia sitæ, a suis pro libitu fuerant usurpatæ; ve-
rum et de episcopis atque comitibus, qui dudum
cum Augusta fideli devotione de Italia venerant, ut
eis et sedes propriæ et comitatus ac beneficia seu
res propriæ redderentur. Ad hæc Lotharius per mis-
sos suos, oppositis quibusdam conditionibus, non in
omnibus se assentiri posse mandavit. Eodem tem-
pore Nordmanni Dorestadam ¹ et Frisiam rursus
depopulati sunt, sed et Horich, rex Danorum, per le-
gatos suos in eodem placito amicitiaæ atque obei-
dentiæ conditiones mandans, se nullatenus eorum
importunitatibus assensum præbuisse testatus, de
suorum ad imperatorem missorum interfectione
conquestus est, qui dudum circa Coloniam Agrip-
pinam quorundam præsumptione necati fuerant;
quorum necem etiam imperator, missis ad hoc solum
legatis, justissime ultus est. Peracta autumnali ve-
natione in Franconofurd palatio, ad Aquisgrani re-
versus est, ubi etiam missi eiusdem Horich vene-
runt, quærentes summam eorum, quos ipse captos
ex his interfici fecerat, qui in nostros fines talia
iamdudum moliti sunt. Azenarius quoque, ceterioris
Wasconiaæ comes, qui ante aliquot annos a Pippino
desciverat, horribili morte interiit; fraterque illius
Sancio-Sanci eandem regionem negante Pippino
occupavit. Tunc etiam Walo abba ², cuius consiliis
Lotharius plurimum utebatur, in Italia obiit.

DCCCXXXVII.

Imperator autem post natalitiæ celebritatis so-
lemnia, purificatione ^b beatæ semper virginis Mariæ
episcoporum conventum in Aquis habuit, in quo de
sanctis Dei ecclesiis plurimum tractatum est, et
quid cuique ordine proprio conveniret, patefactum
atque descriptum est. Epistola etiam ab eodem ve-
nerabilium episcoporum conventu ad Pippinum di-
recta est, in ³ qua eum salutis suæ magnopere mo-
nuerant, et insuper, ut memor moris progenitorum
suorum, præcipue piissimi genitoris sui, res eccle-
siarum Dei pridem a suis invasas atque directas

VARIANTES LECTIONES.

¹ Dorestadam Chesn. ² Abbas B. ³ Deest Ch. ⁴ Easdem rescriptionibus Ch. ⁵ In autographo sine du-
bio anulo legitur. ⁶ Ch. et B. disposita Frisia maritimeque custodia; quod ita depravatam esse puto, quia
propriam vocis Maritima vim non intellexerint. ⁷ Fresnionum, Chesn. ⁸ t. F. et p. f. R. deest Ch. ⁹ Hanc

NOTÆ.

^a Fratre imperatoris; cf. Vitam Ludovici, cap. 55.
^b Hic conventus anno superiori habitus est, nec
die Purificationis beatæ Virginis, sed sexta die fe-
bruarii, ut demonstrant verba, quibus inchoatur:
Cum convenissemus episcopi... Aquisgrani palatii in
secretario basilicæ sanctæ Genetricis Dei Mariæ, quod
dicitur Lateranis, anno incarnationis Domini Nostri
Jesu Christi 836 indict. 14, anno vero imperii prædicti
Cæsaris 23, 8 scilicet Iduum mensis Februarii. Bou-
QUET.

^c Frisia Maritimeque h. e. Frisias et Seelandiæ,
eodem modo quo in chartis mediæ ævi haud raro,

integritati earum restitueret, ne tali etiam occasione
divinam contra se iracundiam ardentius incitaret.
Qui tantorum patrum assensus consilio, cuncta resti-
tuit, ac singulis ecclesiis easdem res scriptionibus ⁴
annulo ⁵ suo roboratis proprie resignavit. Igitur
imperator, disposita Frisias Maritimeque ⁶ ^c custo-
dia, mense Maio ad Theodoni villam veniens et
annualia dona recipiens, iter suum Romam defen-
sionis sanctæ Romanæ Ecclesiæ atque orationis
gratia indixit, directis interim ad Lotharium legatis,
monentibus ut eum paterna reverentia susciperet,
atque itineris apparatus decenter opportunèque
procuraret. Ea tempestate Nordmanni ^d irruptione
solita Frisiam irruentes, in insula quæ Walz-
cria ^e dicitur nostros imparatos aggressi, multos
trucidaverunt, plures deprædati sunt; et aliquamdiu
inibi commorantes, censu prout libuit exacto, ad
Dorestadam eadem furia pervenerunt, et tributa
similiter exegerunt. Quibus imperator auditis,
prætermisso memorato itinere, ad Noviomagiam
castrum, vicinum Dorestado, properare non
distulit; cujus adventu Nordmanni audito, conti-
nuo recesserunt. Imperator vero generali con-
ventu habito, publice cum his quæstionem habuit,
quos principes ad eandem custodiam delegaverat.
Qua discussione patuit, partim impossibilitate, par-
tim quorundam inobedientia eos inimicis non po-
tuisse resistere; unde et ad comprimendam Frisio-
num ⁷ inobedientiam strenui abbates ac comites di-
recti sunt, et, ut deinceps illorum incursionibus facilius
obsisti queat, classis quæquæ versus diligentius parari
ussa est. Lotharius autem clusas in Alpihus maris
firmissimis arctari præcepit. Et Lantbertus, fautorum
Lotharii maximus, et Hugo, socer illius, defunctus est.
Interea Brittones, quodam insolentia moti, rebellare
conati sunt; quorum motus imperator directæ expedi-
tione cito compressit, redditaque nostris terra et da-
tis obsidibus, fideles sese polliciti sunt permansuros.
Post hæc adveniente atque annuente Ludoico et mis-
sis Pippini, omnique populo qui præsentibus in Aquis pa-
latio adesse iussi fuerant, dedit filio suo Carolo maxi-
mam Belgarum partem, id est a mari per fines Saxo-
niæ usque ad fines Ribuariorum totam ⁸ Frisiam, et
per fines ^f Ribuariorum comitatus Moilla ^g, Batus,
Hammelan ^h, Mosagao; deinde vero quidquid inter

^d Campania et Maritima me legisse memini, non quod
Seelandia a Frisia, et Maritima a Campania Romana
prorsus diversæ, sed quod earum partes fuerint.

^d Nordmanni usque continuo recesserunt ex no-
stris decerpta in chronico de gestis Nordmannorum
in Francia, quod infra sequetur.

^e Walchern in Seelandia.

^f Per fines, id est inde a finibus; comitatus enim
jam nominandi Frisias et Austrasias partes, et ad
fines Ribuariorum siti erant.

^g Comitatus Moilla ad Vahalem in confinibus Fri-
sias et Ribuaris ponendus, ubi inter Noviomagiam

Mosam et Sequanam usque ad Burgundiam una cum A Viridunense constitit, et de Burgundia Tullensem, Odornensem^b, Bedensem^c, Blesinsem^d, Pertinsem^e, utrosque Barrenses^f, Brionensem^g, Tricassinum, Altiodrensem, Senonicum, Wastinensem^h, Milidunensemⁱ, Stampensem, Castrinsem, Parisiacum, et deinde per Sequanam usque in mare oceanum, et per idem mare usque ad Frisiam; omnes videlicet episcopatus, abbatias, comitatus, fiscos, et omnia intra prædictos fines consistentia cum omnibus ad se pertinentibus, in quacumque regione consistent: sicque jubente imperatore, in sui præsentia episcopi, abbates, comites et vassalli dominici in memoratis locis beneficia habentes, Carolo se commendaverunt, et fidelitatem sacramento firmaverunt.

DCCCXXXVIII.

Post hæc peractis sacræ Nativitatis, apparitionis atque oblationis dominicæ solemnitatibus, inchoatisque Quadragesimæ jejuniis, imperatori sermo innotuit, Ludoicum^a fratris Lotharii intra Alpium sæpta colloquium expetisse^b; quod, quia se inscio inconsulto præsumperat, ægre tulit, directisque quam celerrime quaquaversum cursoribus, generaliter fideles accersit, præpereque undique adcurrentibus filiorum suspectum colloquium patefacit, et si ita necessitas postulet, ad resistendum paratissimos monet. Quo Ludoicus cognito, octavarum sanctæ Paschæ hebdomada^c jubente patre advenit, subtiliterque discussus, tandem sacramento cum sibi maxime credulis, nihil fidelitati patris atque honori adversum illo colloquio meditatam, firmavit; sicque remisso ad propria, ut mense Maio imperatori in Noviomago occurreret, injunctum est. Nam illo iuxta conductum imperator progredi disponebat, quatenus sua præsentia damnum quod annis præteritis piratarum^d importunitate nostrorumque desidia contigerat vitaretur; habitoque conventu fidelium, copiosus circa maritima apparatus distributus est. Inter quæ Danorum piratæ patria egressi, ortoque subito maritimorum fluctuum turbine, vix paucissimis eva-

dentibus submersi sunt. Ludoicus^a autem patris præsentia, secundum quod jussum fuerat, sese offerre non distulit, habitaque secus quam oportuerat conflictatione verborum, quidquid ultra citraque Rhenum paterni juris usurpaverat, recipiente patre amisit, Helisatiam videlicet, Saxoniam, Thoringiam, Austriam atque Alamanniam. Interim Sarracenorum piraticæ classes Massiliam Provinciæ irruentes, abductis sanctimonialibus, quarum illic non modica congregatio debebat, omnibus, et cunctis masculini sexus clericis et laicis, vastataque urbe, thesauros quoque ecclesiarum Christi secum universaliter asportarunt. Igitur imperator ad placitum suum generale, sicut condixerat, mediante Augusto in Carisiaco pervenit; quo Pippino paternis obsequiis B assistente atque favente, fratri Carolo, tunc cingulo insignito, pars Niustriæ ad præsens data est, ducatus videlicet Cenomannicus, omnisque occidua Gallia ora intra Ligerim et Sequanam constituta. Absolutoque conventu, ipse orationis gratia Parisius sanctorumque martyrum basilicas curavit invisere. Directoque Carolo in partes Cenomannicas, ipse in Vernoⁱ, Compendio ceterisque circumiacentibus locis venationi congruis stativa habuit, atque invitante Hugone, fratre et beati Quintini martyris monasterii abbate, eiusdem martyris festivitate honorifice alacriterque celebrata, Attiniacum perveniens, Carolum redeuntem suscepit. Ubi etiam missi Horich venientes, piratarum in nostros fines dudum irruentium maximos a se ob imperatoris fidelitatem C captos atque interfici iussos retulerunt, petentes insuper sibi dari Frisianos atque Abodritos. Cujus petitio, quanto imperatori indecens sive incongrua visa est, tanto vilius spreta et pro nihilo ducta est. Verum pridem imperatore in verno venationem exercente, Adalgarius et Egilo comes, ad Abodritos et Wilzos a fide deficientes dudum directi, reversi sunt, adductis secum obsidibus imperatori deinceps subditos fore nuntiantes. Imperator vero cœptum peragens iter, ad Franconofurd hiemandi gratia profectus est Eclipsin^j luna quintadecima medio no-

VARIANTES LECTIONES.

Meam coniecturam se ipsam defensuram esse confido. Chesn. et Bouq. legunt Moilla, Ettraham, Melant, Nithardi historia lib. I. cap. 6. Moilla, Halt, Trahammolant, quod Valesius corrigit Moilla, Hattuaras, Hammolant. ^a deest Ch. ^b Lodoicum Ch. ^c Expetisse Ch. ^d Ebdomada Ch. ^e Pyratarum Ch., ita pluries. ^f Lodoicus Ch. ^j Eclipsin Chesn. scribere solet.

NOTÆ.

et Schenkenschantz hodieque vicus Millingen occurrit; pagi Batua, Hammolant et Mosagao satis noti

^a De ut supra per, idem ac inde a; nam omnes pagi jam recensendi extra Burgundiam eiusque in confinibus collocati erant.

^b Ad fontes Odornæ sive Ornæ, quæ infra Vitry-le-Français Matronam influit, Pays d'Ornois.

^c Pagus hic inter Tullensem et Blesensem in Basiniaco situs fuerit; nam vocem ab imperio quodam intrusam esse, statui nequit, quod eam et Nithardus l. I. c. 6. agnoscit.

^d Inter Odornensem et Barrensem, ad fluvium Bloise qui Matronam influit, in quo e. g. Blesy, Blaize-le-Château, Blesy-au-Bois; pagi ejus pars in-

D ferior adhuc sæculo proxime elapso Pays Blesois audiebat.

^e Ad Matronam, in quo, e. g., Pertes infra Saint-Dizier, et Pontion.

^f In quibus Bar-sur-Seine et Bar-sur-Aube.

^g Circa Brienne, Troyes, Auxerre, Sens.

^h Le Gastinois; quod postea et pagum Milidunensem complectebatur; pagus inter Aurelianensem, Antissiodorensem, Senonicum, Milidunensem et Stampensem situs erat.

ⁱ Circa Melun, Etampes, Chartres, Paris.

^j Vernum locus est Ver dictus, Crispiaco et Silvæ ac Isaræ propinquus. Et certe in iisdem annalibus ad a. 877, Verni situs designatur inter Compendium et monasterium sancti Dionysii. Bouq.

ciis Nonas Decembris passa est. Pippinus filius imperatoris, rex Aquitaniae, Idus Decembris defunctus est, relictis duobus filiis Pippino et Carolo. Proficiscenti igitur imperatori nunciatus est Ludoicus, filius ejus, Franconofurd hostilibus vallatus agminibus insedis, sibi non solum eiusdem palatii sessionem ad hiemandum, verum etiam Rheni fluminis moliri transitum inhibere; quo imperator nuncio haud mediocriter motus, quaqua versum fideles acciri decernit; at ipse, ut coeperat, Maguntiam peruenit anno ab incarnatione Domini 839.

(DCCCXXXIX.)

Ubi Nativitatis atque apparitionis dominicae festivitibus emensis, directis celerrime fidelibus, ad pacis concordiam Ludoicum hortatus est. Sed nequam valuit revocare, quin insuper consistenti Maguntiae imperatori, ipse ex adverso in Castella¹ ultra Rhenum posita pertinaciter atque hostiliter immorans, transitu fluminis cohibebat. Imperator autem, sanguinem communis populi fundi admodum metuens, ad loca alia transpositioni opportuna divertere nullatenus dignatus est; in quibus omnibus e contra ripis insistentem et transfretare conantibus obsistentem filium conspicatus; eratque videre miseriam, hac pio patre, illac impio filio digredientibus. Qua necessitate imperator compulsus, Maguntiam repedit, fideliumque hinc inde propere confluentium ob asperitatem hiemis incommoditatem diutius non ferens, tribus ferme infra memoratam urbem millibus Rheno transposito, Saxones obvios suscepit. Ludoicus vero, comperto patris eatenus sibi inopinato transposito, deficientibus quos ex Austrasiis, Thoringiis atque Alamannis illexerat secumque adduxerat, concitus aufugit, Noreiamque, quae nunc Baiaria dicitur, regnum videlicet sibi olim a patre traditum, revertitur. Imperator paternae pietatis non immemor, filium persequi supersedit, receptisque qui ab illo ad imperatoris clementiam fugerant, ac sacramento firmatis, et insuper discordiarum incentoribus fautoribusque pro merito criminum partim rebus partim exsilio damnatis, Franconofurd pervenit; ubi aliquot diebus perendinans, marcas populosque Germanicos disponere suaeque fidei arctius subjugare non distulit, ac deinde in partes Alamanniae tempore Quadragesimae ad villam regiam quae Bod-

doma² dicitur properavit. Anterea lacrymabile nimiumque cunctis catholicae³ Ecclesiae filiis ingemiscendum, fama perferente, innotuit. Bodo⁴ diaconus, Alamannica gente progenitus, et ab ipsis pene cunabulis in christiana religione palatinis eruditionibus divinis humanisque litteris aliquatenus imbutus, qui anno praecedente Romam orationis gratia properandi licentiam ab Augustis poposcerat, multisque donariis muneratus impetraverat, humani generis hoste pellectus, relicta christianitate ad judaismum sese convertit. Et primum quidem consilio proditionis atque perditionis suae cum Iudaeis inito, quos secum adduxerat paganis vendendos callide machinari non timuit; quibus distractis, uno tantummodo secum, qui nepos eius ferebatur, retento, abnegata — quod lacrimabiliter dicimus — Christi fide, sese Iudaeum professus est. Sicque circumcisis capillisque ac barba crescentibus, et mutato potiusque usurpato Eleazari nomine, accinctus etiam cingulo militari, cuiusdam Iudaei filiam sibi matrimonio copulavit, coacto memorato nepote suo similiter ad judaismum translato, tandemque cum Iudaeis, miserima cupiditate devinctus, Caesaraugustam, urbem Hispaniae, mediante Augusto mense ingressus est. Quod quantum Augustis cunctisque christianae fidei gratia redemptis luctuosum exiterit, difficultas, qua imperatori id facile credendum persuaderi non potuit, patenter omnibus indicavit. Praeterea die septimo Kalendas Ianuarii, die videlicet passionis beati Stephani protomartyris, tanta inundatio contra morem maritimum aetivum per⁵ totam pene Frisiam occupavit, ut aggeribus arenarum illic copiosis, quos dunos vocitant, fere coaequaretur, et omnia quaecumque involverat, tam homines quam animalia cetera et domos, absumpserit; quorum numerus diligentissime comprehensus, duorum milium quadringentorum triginta septem relatus est. Acies quoque in caelo igneas colorumque aliorum mense februarii, sed et stellas igneos crines emittentes crebro videri contigit. Verum post sanctam Pascha imperatori in Francia repedanti rex Anglorum legatos misit, postulans per Franciam pergere ad Romam orationis gratia transitum sibi ab imperatore tribui, monens etiam curam subjectorum sibi erga animarum salutem sollicitius impendendam, quoniam visio cuidam apud illos ostensa non minimum

VARIANTES LECTIONES.

¹ In castella Ch. et B. : sed haud dubie in Castella scribendum, ut feci. ² catholicis Ch. ³ id est totam Frisiam peroccupavit.

NOTÆ.

^a Cassel, contra Moguntiam situm, et a Romanis conditum. Cf. Meginhardi Vitam S. Ferrutii.

^b Bodman, ad lacum Bodamicum.

^c De eodem sic habet Rhabanus in libro adversus Iudaeos, cap. 42 : Quod nunquam antea gestum meminimus, seductus est ab eis [Iudaeis] diaconus palatinus, nobiliter natus, nobiliter nutritus et in ecclesiae officii exercitatus, et apud principem bene habitus; ita ut eorum diabolicis persuasionibus abstractus et illectus, desereret palatium, desereret patriam et pa-

rentes, desereret penitus christianorum regnum; et nunc apud Hispaniam inter Sarracenos Iudaeis sociatus, persuasus sit ab impiis Christianum Dei Filium negare, baptismi gratiam profanare, circumcisionem carnalem accipere, nomen sibi mutare, ut qui antea Bodo, nunc Eliezer appelletur; ita ut et superstitio et habitu totus Iudaeus effectus, quotidie in synagoga Satanae, barbatus et coningatus, cum ceteris blasphemet Christum et Ecclesiam eius. Bouq.

animos eorum terruerat; cuius seriem visionis imperatori mittere studuit, habentem hunc modum:

Visio cuiusdam religiosi presbyteri de terra Anglorum quæ post Natalem Domini ei raptò a corpore ostensa est.

Quadam nocte cum idem religiosus presbyter dormiret, quidam homo ad eum venit, præcipiens illi ut eum sequeretur. Tunc ille surgens, secutus est eum; ductor vero illius duxit eum ad terram sibi ignotam, ubi varia et mira ædificia constructa vidit, inter quæ ecclesia facta erat, in quam ille et ductor eius introivit, ibidemque plurimos pueros legentes vidit. Cumque ductorem suum interrogaret, an inquirere auderet quinam pueri essent, respondit ei: Interroga quod vis, et libenter tibi indicabo. Et cum ad illos appropinquaret, ut videret quod legerent, perspexit libros eorum non solum nigris litteris, verum etiam sanguineis esse descriptos, ita videlicet, ut una linea nigris esset litteris descripta, et altera sanguineis. Cumque interrogassem, cur libri illi sanguineis lineis descripti essent, respondit ductor meus: Lineæ sanguinæ, quas in istis libris conspicis, diversa hominum christianorum peccata sunt, quia ea quæ in libris divinis illis præcepta et iussa sunt, minime facere et adimplere volunt. Pueri vero isti, qui hic quasi legendo discunt, animæ sunt sanctorum, quæ quotidie pro christianorum peccatis et facinoribus deplorant, et pro illis intercedunt, ut tandem aliquando ad poenitentiam convertantur; et nisi istæ animæ sanctorum tam incessanter eum fletu ad Deum clamarent, iam aliquatenus finis tantorum malorum in christiano populo esset. Recordaris, quia anno præsentis fruges non solum in terra, verum etiam in arboribus et vitibus abundantè ostensæ sunt, sed propter peccata hominum maxima pars illarum periit, quæ ad usum atque utilitatem humanam non pervenit; quod si cito homines christiani de variis vitiis et facinoribus eorum non egerint poenitentiam, et diem dominicum melius et honorabilius non observaverint, cito super eos maximum et intolerabile periculum veniet; videlicet tribus diebus et noctibus super terram illorum nebula spississima expandetur, et statim homines pagani cum immensa multitudine navium super illos venient, et maximam partem populi et terræ christianorum cum omnibus quæ possident igni ferroque devastabunt. Sed tamen, si adhuc veram poenitentiam agere volunt, et peccata illorum iuxta præceptum Domini ieiunio et oratione adque elemosynis emendare studuerint, tunc has pœnas et pericula per intercessionem sanctorum evadere poterunt.

Venerunt etiam legati Græcorum a Theophilo imperatore directi, Theodosius videlicet, Calcedonensis metropolitanus episcopus, et Theophanius spatharius, ferentes cum donis imperatore dignis epistolam; quos imperator quinto decimo Kalendas Iunii in Ingulenheim honorifice suscepit. Quorum legatio super confirmatione pacti et pacis atque perpetuæ inter utrumque imperatorem eique subditos amicitia et charitatis agebat, necnon de victoriis, quas adversus exterarum bellando gentes cœlitus fuerat assecutus, gratificatio et in Domino exultatio ferebatur; in quibus imperatorem sibi subiectos amicabiliter datori victoriarum omnium gratias referre poposcit. Misit etiam cum eis quosdam, qui se, id est gentem suam, Rhos vocari dicebant, quos rex illorum, Chacanus vocabulo, ad se amicitia, sicut asserebant, causa direxerat, petens per memoratam epistolam, quatenus benignitate imperatoris redeundi facultatem atque auxilium per imperium suum totum habere possent, quoniam itinera per quæ ad illum Constantinopolim venerant, inter barbaras et nimis feritatis gentes immanissimas habuerant, quibus eos, ne forte periculum inciderent, redire noluit. Quorum adventus causam imperator diligentius investigans, comperit eos gentis esse Sueonum, exploratores potius regni illius nostri quam amicitia petitores ratus, penes se eo usque retinendos iudicavit, quod veraciter invenire posset, utrum fideliter eo necne pervenerint; idque Theophilo per memoratos legatos suos atque epistolam intimare non distulit, et quod eos illius amore libenter susceperit, ac si fideles invenirentur, et facultas absque illorum periculo in patriam remeandi daretur, cum auxilio remittendos; sin alias, una cum missis nostris ad eius presentiam dirigendos, ut quid de talibus fieri deberet, ipse decernendo efficeret. Quibus peractis, imperator urbem Vangionum iuxta conductum tertio Kalendas Iunii pervenit, ibi susceptis quibusdam, quos ad hoc specialiter properare iusserat, fidelibus, Lotharium filium suum ab Italia venientem paterno suscipere affectu minime renuit. Quo palam omnibus ad genitoris vestigia suppliciter procedente et præteritorum excessuum veniam humiliter postulante, imperator, misericordia qua incorporaliter semper viguit flexus, quidquid in eum præcedentibus annis ipse sui que deliquerant, paterna benignitate concessit, ita tamen, si deinceps nihil adversus eum pravis machinationibus molirentur. Suorum quoque complures non solum proprietatibus, verum etiam beneficiis donavit honoribus, insuperque descriptione regni sui æqualibus pene partibus discreta, optionem illi,

VARIANTES LECTIONES.

¹ deest Ch. ² honorabilius observarint. Ch. ³ elemosynis Ch. ⁴ studuerunt, Ch. ⁵ quos adhuc Ch. incomparabiliter?

NOTÆ.

* Theodosius patricius erat, non episcopus, ut testatur chronographia jussu Constantini Porphyrogeniti scripta lib. III, num. 37: quod docent etiam

Curopolata et Cedrenus. Bouq.

^b Id est Russi.

quam earum mallet, offerre non dedignatus est. Cuius divisionis formula ita se habuit: Quarum altera regnum Italiae partemque Burgundiae, id est vallem Augustanam^a, comitatum Valissorum^b, comitatum Waldensem^c usque ad mare Rhodani^d ac deinde orientalem atque aquilonalem Rhodani partem usque ad comitatum Lugdunensem, comitatum Scudingium^e, comitatum Wirascorum^f, comitatum Portisiorum^g; comitatum Suentisiorum^h, comitatum Calmontensiumⁱ, ducatum Mosellicorum^j, comitatum Arduennensium^k, comitatum Condorusto^l, inde per cursum Mosae usque in mare, ducatum Ribuariorum^m, Wormazfeldaⁿ; Sperohgouwi^o, ducatum Helisatiae, ducatum Alamanniae, Curiam, ducatum Austrasiorum cum Swalafelda^p et Norgowi^q et Hessi^r, ducatum Toringubae cum marchis^s suis, regnum Saxoniae cum marchis^t suis, ducatum Fresiae usque Mosam, comitatum Hamarlant, comitatum Batavorum^v, comitatum Testrabenticum^w, Dorestado. Alteram partem Burgundiae, id est comitatum Genavensem^x, comitatum Lugdunensem^y, comitatum Cavallonensem^z, comitatum Amaus^{aa}, comitatum Hatoariorum^{ab}, comitatum Lingonicum^{ac}, comitatum Tullensium^{ad}, et sic per decursum Mosae usque in mare, et inter Mosam et Sequaniam, et inter Sequanam et Ligerim cum marchia Britannica, Aquitaniam et Wasconiam cum marchis ad se pertinentibus, Septimianiam cum marchis suis, et Provinciam habuit. Quo superiorem potius eligente, imperator Carolo filio suo inferiorem obtulit, ea conditione, ut viventi fideliter obsequentes, eo decedente memoratis portionibus potirentur.

A Sacramentisque multifariam a Lothario suscepta, eum in Italiam redire permisit. Imperator autem indicto generali placito Kalendas Septembris erga Cavallonem^{bb}, legatos ad Ludovicum direxit, praecipiens, ut fines Baiariae nullatenus egredi nisi sese iubente praesumeres, idque sacramento firmare iuberet; sin alias, circa initia Septembris ad Augustburg hostiliter sibi occursum minime dubitaret. Descriptis itaque atque destinatis, qui secum Baiariam, si necessitas compelleret, quique cum filio suo Carolo Cavallonem contra metus Aquitanicos, quibus cum Pippino, Pippini filio, quidam Aquitanorum nuper ab imperatore defece- rant, compescendos, etiam cum Saxonibus adversus Danorum Sclavorumque, qui ferebantur, incensus B occurrerent, ipse in Cruciniaco^{cc} castris sese vacationibus alacriter exercendo, missorum in Baiariam directorum reditum statuit opperiri^e. Qui reversi, missis Ludolci ad imperatoris usque praesentiam comitantibus, nuntiaverunt, paternis eum iessionibus non admodum obviasse, sed ea se pariterum conditione spopondisse, si sacramenti firmitas quam querebat, ab imperatoris fidelibus sibi etiam foret. Verum quia tunc contigit defuisse primates, per quos eandem firmitatem fieri deprecabatur, illius socii imperator atque supplicibus promissionibus potius committendum delegit, quousque a partibus Aquitanicis adepta divinitus victoria rediens, mandatis perseverantem benigne susciperet, secus vero molientem pro viribus insequi non tardaret. Sed e ipso petente concessit^f quibusdam propter motum illius nuper a se separatis et rerum^g proprietate

VARIANTES LECTIONES.

¹ Scudingium *Chesn. et Bouq.*, *Valesius recte coniecit scudingium.* ² ita depravatam *Chesnii et Bouqueti* lectionem ducatum Austrasiorum cum Sanalafelda et Norogo, *Wiechessi, emendare conatus sum.* ³ Cum archis *Ch. et Bouq.* ⁴ cum archis *Ch. et B.* ⁵ operiri *Chesn.* ⁶ Ita emendavi; *Chesn. et Bouq. legunt necessi, et Bouq. in margine coniecit* necesse fuit. ⁷ nuper in se separatis verum *Chesn.*

NOTÆ.

- ^a Val d'Aosta.
- ^b Wallis.
- ^c Waadtland, *pays de Vaud.*
- ^d Lactis Lemanus.
- ^e Circa *Salins.*
- ^f Ad utramque Dubis amnis ripam circa *Vesontium.*
- ^g *Le Pertois* ad fontes Araris fluminis in regno Burgundiae (non, ut *Valesius* et *Bouquetus* opinantur, *le Pertois* ad Matronam).
- ^h *Le Saintois*, e septentrione Portisiorum, et a meridie Tulli; *Valesius*, *Bouquetus* et *Chronicon Gottwicense* contra *Mirzeum* et *Sccephlinum* (in *Alsat. Illustr.*, tom. I, p. 671.) *Sundgaviam* in *Alsatia* interpretantur.
- ⁱ Magnus Lotharingiae pagus, in quo *Nancy, Epinal* et *Remiremont.*
- ^j Cujus metropolis *Augusta Trevirorum.*
- ^k In quo *Stablo, Malmedy.*
- ^l Intra Mosam et Urtam circa *Huy*; vide infra n. 870.
- ^m Cujus metropolis *Colonia Agrippina.*
- ⁿ Pagus *Wormatiensis.*
- ^o Pagus *Spirensis.*
- ^p Ad fontes *Almonæ.*
- ^q In eo, e. g., *Eichstadt, Nurnberg, Eger, Ingolstat, Sultzbach,* et al.

- ^r *Batua.*
- ^s *Testerbant.*
- ^t *Genf.*
- ^u *Lyon.*
- ^v *Châlons-sur-Saône.*
- ^w *Valesius* notit. Gall., p. 481, corrigendum censet *Amans*; pagi *Amansensis* meminit *Erricus* monachus in libro de *Miraculis S. Germani*, et cuius verbis patet, eum non longe ab *Arari, Oscara, Vincenna* et *Tila* fluviis abesse. *Hatoarii* isti ad flumen *Ararim* jacebant. In *Chronico S. Benigni Hugo Attoariorum* comes memoratur. In *Chronico Besuensi* pagi et comitatus *Attoariensis* frequens fit mentio. Existimat *Valesius* *Attoarios Francicam* gentem, captos et translatos a *Constantio Chlora* Casare nomen et pago dedisse. *Bouquet.* — Ex ipsa divisionis tabula apparet, pagos *Amaus* et *Hatoariorum* a meridie ad septentrionem inter pagos *Cavallonensem* et *Lingonicum*, et ab occidente pagorum *Scudingii*, *Wirascorum* et *Portisiorum* sitos fuisse; imo *Hattuarii* *Lingonibus* accensebantur. *Vales.* Notit., p. 281.
- ^z *Langres.*
- ^{aa} *Toul.*
- ^{bb} *Châlons-sur-Saône.*
- ^{cc} *Krenzwach* prope *Bingen.*

multatis, ut sua cuique restituerentur, eo dumtaxat A pacto, si fidem inviolabiliter imperatori servare stude-
rent, et nullam penitus regni fideliumque sollicitationem quoquo modo aut tergiversationem machinarentur. Directis interim ad hoc specialiter missis, qui ab his huiusmodi firmitatem sacramento susciperent, dispositis quoque Saxonum adversus Soraborum et Wiltzorū¹ incursiones, qui nuper quasdam ipsius marchæ Saxonix² villas incendio cremaverant, et Austrasiorum Toringorumque contra Abodritorum et qui dicuntur Linones³ defectiones expeditionibus, ipse per Arduennam venatu sese delectabiliter exercens, ceteros lotius regni sui fideles circa Calendas Septembris Cavallonem, ut condixerat, sibi obvios adesse præcepit. Quidam⁴ etiam piratæ in quamdam Frisixæ partem irruentes, non B parum incommodi nostris finibus intulerunt. Direxit et Oricus missos ad imperatorem, quemdam videlicet, cuius consiliis præ cunctis fidere et omnia agere videbatur, et cum eo nepotem suum munera gentilitia deferentes, pacis amicitixque arctius stabilisque gratia confirmandæ; quibus hilariter susceptis atque muneratis, quia propter quædam incommoda super Frisionibus querebantur, duces strenui destinati sunt, qui tempore constituto illis de omnibus iustitiam adimplerent. Imperator autem Cavallone receptis fidelibus, in Aquitaniam exercitum omnem convertit, pariterque tertio ferme ab urbe Arvernorum miliario castra ponens, Aquitanos obvios habuit, quos filio suo sacramenti interpositione firmavit. Et Augustam quidem cum filio ad Pictavos sese C præcedere decrevit, ipse vero ad castrum quod vulgo Cartilatū⁵ dicitur contendit, quoniam eo quidam complicum Pippini⁶ consistere ferebantur; quod castrum nihil quidem manu artificio additum, naturali tantum rupe editum, hinc inde præcipitio vallium munebatur, præter orientalem dumtaxat partem, qua parvo admodum intervallo continenti dirimitur. In quo tamen consistentes obsidione ad deditionem coegit, eisque consuetissima pietate vitam, membra et hereditatem concessit. Inde in partes Torennæ⁷, quo infideles eius delitescere frustra que resistere mollebantur, abitum divertit; verum his in diversa vagantibus sparsimque quaqua versum fugitantibus, imperatoris exercitus continua autumnis serenitate solisque inclementia non parum incommoditatis expertus est. Nam febre maxima ex parte correptus, partim occubuit, partim difficillima re-

gressione reversus est. Qua imperator necessitate compulsus, et asperitate hiemis imminens detentus, absoluto reliquo exercitu, ad Pictavos in hiberna concessit. Saxones interea contra Sorabos qui Colodici⁸ vocantur, apud Kesigesburch dimicantes, cœlestibus auxiliis fulti, victoriam adepti sunt, regeque ipsorum Cimusclo interfecto, eandem urbem et undecim castella ceperunt; receptis etiam sacramentis a rege inter eosdem tumultus repente creato, insuper obsidibus, multam terræ indixerunt; sed et legati imperatoris ad Horich⁹ pacis gratia directi, receptis sacramentis, indissolubilem pepigerunt.

DCCCXL.

Imperator autem, nativitatis atque apparitionis B dominicæ festum, sed et beatæ Mariæ semper virginis purificationem in urbe Pictavorum celebrans, motus Aquitanicos componere satagebat, cum interim propinquante quadragesimali observatione, sinistrum quippiam illi nunciatum est, Ludoicum videlicet, filium suum, consueta iam dudum insolentia usque ad Rhenum regni gubernaculum usurpare. Quo admodum nuncio motus, relictis Augusta et filio Carolo cum non pauca parte exercitus in urbe memorata, ipse ad Aquis palatium veniens, resurrectione dominica inibi celebrata, Germaniam transposito Rheno ingreditur, fugatoque filio et paganorum exterarumque gentium adminicula etiam sui præsentia, compluribus datis muneribus, expetente, eum ulterius persequi destitit. Eclipsis solis III Nonas Maii ante nonam¹⁰ diei horam multis in locis a plurimis visa est. Imperator vero a persequendo filio rediens, correptus morbo in insula Rheni infra Maguntiam ad prospectum Ingulenheim palatii sita XII Kalendas Iulii defunctus est.

Lotharius, conperto genitoris obitu, ab Italia Gallias ingressus, iura naturæ transgressus, imperatorio elatus nomine, in utrumque fratrem, Hludowicum videlicet et Carolum, hostiliter armatur, et nunc hunc, nunc illum prælio impetit, sed utrumque minus prospere. Secundum suam dumtaxat insolentiam patrato negotio, quibusdam conditionibus usque ad tempus ab utroque discessit; nec tamen contra eos, seu clam seu manifeste, pravitatem suæ cupiditatis atque crudelitatis destitit machinari.

DCCCXLI.

Hludowicus autem et Carolus, alter ultra, alter

VARIANTES LECTIONES.

¹ wltzorū *Cd. et B.* ² lege saxonicæ. ³ Mno *Cd.* ⁴ pippinum *Cd.* ⁵ ita *corres;* *Chem. et Boug. Corich.*

NOTÆ.

^a Hæc excerpta sunt in Chronico de Normannorum gestis in Francia an. 840.

^b Cartlat in Arvernia superiore, a quo pagus Cartilatensis nomen accepit, de *Carlades. Valesii Notit. Gall.*, p. 130.

^c *Turrenæ.*

^d Pagus principatus Anhaltini, in quo oppidum Kotien situm est, quod sub voce *Kesigesburch* latere posset. Certe quod primo in mentem venire poterat

Nienburch, monasterium antiquum ad confluentes Budæ et Salæ, antea Thangunaresfeld audiebat. Cf. Beckmann, *Hist. serenissimæ domus Anhaltinæ*, pag. 428. Chronici Gottwicensis auctor loco *Kesigesburg*, legit *Kesigeburg*, et *Rosenburg* in dextra Salæ ripa interpretatur. Qua de re codex ipse consulendus erit.

^e Circa meridiem; cf. *l'Art de vérifier les dates.*

citra Roenum, partim vi, partim minis, partim honoribus, partim quibusdam conditionibus, omnes partium suarum sibi vel subdunt vel conciliant. Et Lotharius quidem diebus quadragesimæ Moguntiam usque adversus Hludowicum procinctum ducit; sed obsistente ipso, a transitu fluminis diu abstinetur; verum astu quodam atque perfidia populi Hludowico inhærentis ¹ Lothario transeunte, Hludowicus Bacioariam petivit. Carolum quoque a Sequanæ transitu Lotharii multiplex populus nititur inhibere; qui tamen, virili prudentia prudentique virtute transposito flumine, omnes in fugam bis terque coegit. Lotharius, audita suorum fuga Carolique adventu, iterum Rhenum transponit, dispositisque adversus Hludowicum custodiis, obviam Carolo proficiscitur. Hludowicus in Lotharii adversus se dispositas turmas irruens, magna ex parte internecioni donans, ceteros in fugam egit: ac deinde Carolo fratri opem laturus properare festinat. Interea ² pirate Danorum ab oceano Euripo ³ devecti, Rotumam ⁴ irruentes, rapinis, ferro, ignique bacchantes, urbem, monachos, reliquumque vulgum et cædibus et captivitate pessumdederunt, et omnia monasteria seu quæcumque loca flumini Sequanæ adhærentia aut depopulati sunt, aut multis acceptis pecuniis territa relinquunt. Hludowico denique propinquanti ⁵ Carolus frater summo desiderio atque amore obvius venit, pariterque coniuncti, sicut fraterna caritate, ita etiam castrorum metatione, convivii etiam consiliorumque unitate, apud fratrem Lotharium super pacis et unanimatis, totius quoque populi et regni gubernatione, creberrimis ⁶ legationibus satisfacunt; qui tamen sæpissimis eos legatis et iuramentis ludens, tandem recepto ab Aquitania Pippino, Pippini dudum defuncti fratris filio, in pago Altiodorensi, in loco qui dicitur Fontanidus, utrumque fratrem regui portionibus hostili apparatu privare contendit. Cumque ad pacis fraternitatisque concordiam minime revocari posset, obviis fratribus septimo Kalendarum Iulii die sabbato mane interceptus, multis utrinque cadentibus, compluribus profligatis, turpiter victus aufugit. Palantium autem cædes passim agitabatur, donec Hludowicus et Carolus pietate ferventes ab eorum interfectione cessandum decreverunt; quin etiam longius a castris obtentu christianitatis fugientes persequi desierunt, episcopis-

A que mandatum, ut die crastina, qua eiusdem rei gratia in loco eodem stativa habuerunt, mortuorum cadavera, prout temporis ⁷ opportunitas sineret, sepulturæ mandarent. In quo prælio Georgius, Ravennatis episcopus, a Gregorio Romano pontifice ad Lotharium fratresque eius pacis gratia directas, sed a Lothario detentus, neque ad fratres venire permissus, captus est, et cum honore ad propria remissus. Lotharius terga vertens et Aquasgrani perveniens, Saxones ceterosque confine restaurandi prælii gratia sibi conciliare studet, in tantum, ut Saxonibus qui Stellinga ⁸ appellantur, quorum multiplicior numerus in eorum gente habetur, optionem cuiuscumque legis vel antiquorum Saxonum consuetudinis, utram earum mallent, concesserit; B qui semper ad mala proclives, magis ritum paganorum imitari, quam christianæ fidei sacramenta tenere delegerunt. Herioldo, qui cum ceteris Danorum maritimis incommoda tanta sui causa ad patris iniuriam invexerat, Gualacras ⁹ aliaque ¹⁰ vicina loca huius meriti gratia in beneficium contulit. Dignum sane omni detestatione facinus, ut qui mala christianis intulerant, iidem christianorum terris et populis Christiane ecclesiis præferrentur, ut persecutores fidei christianæ domini christianorum existerent, et dæmonum cultoribus christiani populi deservirent.

Hludowicus partim terroribus, partim gratia, Saxonum quidem complures, Austrasiarum, Toringorum atque Alamannorum suæ omnes subiugationi. Carolus, dispositis, quantum opportunitas ditioni. Carolus, dispositis, quantum opportunitas rerum ¹¹ sivit, Aquitanicis partibus, per Cenomanos ¹², Parisios atque Bellovagos ¹³, Franciam permeans, Hasbanienses ¹⁴ adit, sibi que plus amore quam timore conciliat.

Lotharius, Rheni amne transposito, Hludowicum bello impetere moliens ¹⁵, cogitatum suorum conatibus ¹⁶ frustatus, in Carolum subito vertitur, ratus eam longius a fratre Hludowico separatim aggressum facilius evincendum. Carolus Lotitiam ¹⁷ Parisiorum regressus, transito Sequana flumine Lotharii molitionibus diu obsistit. Lotharius transpositione fluvii prohibitus, superiores ipsius expetens partes, per Mauripensem ¹⁸ pagum Senones penetrat, unde et Cenomannos nullo negotio adiens, cuncta rapinis, D incendiis, stupris, sacrilegiis, sacramentisque adeo

VARIANTES LECTIONES.

¹ inhærentes Ch. ² propinquante Ch. ³ celeberrimis Ch. ⁴ corporis Ch. et B. Quod emendandum censui. ⁵ invexerat, Gaula Crusalia, quæ vicina loco Ch. ⁶ rerum deest Ch. ⁷ molliens Ch. ⁸ conatibus deest Ch.

NOTÆ.

^a Hæc in Chronico de gestis Normannorum describuntur.

^b Fræto Caletano, Canal.

^c Rouen.

^d Cf. Nithardi Hist., lib. iv, cap. 2.

^e Walcheren insula.

^f Le Mans.

^g Beauvais.

^h Circa Leodium.

ⁱ I. e. Lutetiam.

^j Abbas Lebeuf putat Mauripensem pagum extensum esse secus ripam dexteram Sequanæ atque etiam parumper secus dexteram Icaunæ ripam. Vocatur Morivensis in actis synodi Suessionis habitæ anno 862; et Morvisus in Caroli Calvi capitulis Silvacensibus, an. 853. Lingua vernacula dictus fuerat *le Morvois*, postmodum corrupto nomine *le Montois*. Bouq.

inuriat, ut ne ab ipsis adytis temperaret. Nam quos-
cumque salvandi gratia repositos vel in ecclesiis
vel in earum gazophylaciis thesauros, etiam sacer-
dotibus et ceterorum ordinum clericis iuramento
devinctis, reperire potuit, auferre non distulit;
ipsas quoque sanctimoniales divinis cultibus deditas
feminas in sui sacramenta coegit. Carolus apud
Parisius diutius diversatus, urbem Catalaunis, do-
minicæ nativitatæ festum ibi celebraturus ad-
venit.

DCCCXLII.

Inde Treca adiens, per Alsensem a pagum et
Tullum civitatem, Vosegi saltu transposito, penes
Argentoratum urbem fratri Hludowico coniungitur.
Lotharius nulla penitus sua suorumve utilitate infe-
riores Gallicæ partes tantopere populatus, erga Pari-
siorum Lotitiam fluvium Sequanæ transiens, Aquas-
grani rediit, fratrumque conjunctionem audiens,
ægre tulit. Hludowicus et Carolus, quo sibi firmissi-
mos populos utrique subditos neckerent, sacramento sese
alterutro devinxerunt; fideles quoque populi partis
utriusque pari se iuramento constrinxerunt, ut uter
eorundem fratrum adversus alterum sinistri quip-
pam moliretur, relicto prorsus auctore dissidii,
omnes sese ad servatorem fraternitatis amiciticæque
converterent. Quibus patris, ad Lotharium pacis
gratia dirigunt; qui legatis eorum a sui præsentia
atque conloquio inhibitis, ad obsistendum fratris
se suosque hostiliter præparat. Quo in Sentiaco ¹ b
palatio, a Mosella flumine octo ferme milibus con-
structo, eiusdem ² transeundi facultatem dispositis
custodiis denegante, Hludowicus navali, Carolus
equestri apparatu, castrum Confluentes perveniunt,
ibique Mosellam viriliter ³ transire inchoantibus,
omnes Lotharii excubiæ velociter aufugerunt. Lo-
tharius, inopinato fratrum adventu territus, cessit,
sublatisque cunctis ad Aquisgrani palatio tam sanctæ
Mariæ quam regalibus thesauris, disco etiam miræ
magnitudinis ac pulchritudinis argenteo, in quo et
orbis totius descriptio et astrorum consideratio, et
varius planetarum discursus, divisus ab invicem
spatiis, signis eminentioribus sculpta radiabant ^c,
particulatim præciso suisque distributo, a quibus
tamen, quamvis tale mercede conductis, per contu-
bernia turmatim deserebatur ^d, per Catalaunis fu-
giens, apud Treca paschali solemnitate peracta, ^D
Lugdunum petiit. Hludowicus penes Coloniam Agrip-
pinam, Carolus in Heristallo palatio eandem festi-

vitatem celebrantes, homines ipsarum partium ad
sese refugientes suscipiunt, fratremque ^a persequi
desistentes. Quibus multipliciter receptis, fratris
abitu gradu tardiusculo insequuntur, quia ^e apud
fratres super pacis fœdere licet invitatus satagens,
legatos quibus plurimum nitebatur dirigit. Electo ad
hoc negotium ^f Matasconis urbis vicinio, illic
utrimque coitur, et utriusque partis castra Arare
fluvio dirimente, in quamdam insulam eiusdem flu-
minis ad commune colloquium aspectumque coeunt.
Ubi venia de præteritis perperam gestis vicissim
postulata atque accepta, sacramentum quoque alter
alteri veræ pacis fraternitatisque iuraverunt, et de
regni totius æquis portionibus diligentius faciendis
Kalendis Octobribus in urbe Mediomatricorum,
Metis vocabulo ^g, decreverunt. Ea tempestate Nor-
mannorum classis in emporio quod Quantovicus ^h d
dicitur, repentino sub lucem adventu deprædationi-
bus, captivitate et nece sexus utriusque hominum
adeo debacchati sunt, ut nihil in eo præter ædificia
pretio ⁱ redempta relinquerent. Maurorum etiam
piratæ per Rhodanum prope Arelatum delati, cuncta
passim deprædati, impune oneratis navibus regressi
sunt. Carolus autem a Matascone Aquitaniam in-
gressus atque pervagatus, ad memoratum placiti
locum et tempus venire non distulit. Lotharius
apud Augustam Treverorum legatos Græcorum ^e
suscipit, eisque absolutis, eiusdem placiti tempore
palatio quod Theodonis villa dicitur resedit.

Hludowicus, peragrata omni Saxonia, cunctos
sibi eatenus obsistentes vi ¹¹ atque terrore ita per-
domuit, ut comprehensis omnibus auctoribus tantæ
impietatis, qui et christianam fidem pene relique-
rant, et sibi suisque fidelibus tantopere obstiterant,
140 capitis amputatione plecteret, 14 patibulo pen-
deret, innumeros membrorum præcisione debiles
redderet, nullumque sibi ullatenus refragantem re-
linqueret. Interea Beneventanis inter se dissidenti-
bus, Sarraceni ab Africa ab eis invitati, primo qui-
dem auxiliatores, postmodum vero violenti insecu-
tores, plurimas civitates vi obtinent. Carolus mense
Octobri ab urbe Mediomatricorum Vangium pro-
fectus, Hludowico fratri coniungitur. Quibus inibi
diutius immorantibus, et missis alternatim ad Lo-
tharium intercurrentibus ac de regni portionibus
multum diuque consultantibus, tandem inventum
est, ut missi trecenti ^f per universum suæ ditionis
regnum deligerentur, quorum industria diligentior

VARIANTES LECTIONES.

¹ Quo Hisentiaco Ch. ² et eiusdem Ch. ³ deest Ch. ⁴ ita emendavi, Ch. et B. defererebatur le-
gunt. ⁵ fratrem Ch. ⁶ qui? ⁷ negotium Ch. ⁸ iterum convenire vel aliud eiusmodi ante decre-
verunt excidisse videtur. ⁹ quantovicus Ch. ¹⁰ precio Ch. ¹¹ sic legendum censeo; Ch. obsistentes sui,
atque terrore, B. obsistentes suisque terrore.

NOTÆ.

^a Abbas Lebeuf Alsensem putat pagum esse l'Azois
dictum, inter Treca et Barrum ad Albam. Bou-
quet.

^b Sinzig.

^c Cf. Eginhardi Vitam Caroli, cap. 33.

^d Alii putant Quantovicum locum esse ad Quan-
tiam situm, non longe a Stabulis, aut a monasterio

sancti Judoci, in Ambianensi diocesi; alii vero
ipsum esse sancti Judoci monasterium existimant.
Quatovici cladem in annum 844 rejicit Chronicon
Fontanellense. Bouq.

^e Id est Theodoræ Augustæ et Michaelis ejus filii.
Bouq.

^f Id est triceni.

descriptio fieret, cuius serie trium fratrum æquisima regnorum divisio irrefragabiliter statuto tempore patretur : quibus destinatis, Hludowicus Germaniam repedit, Lotharius medioximis¹ regni Francorum immoratur; Carolus Carisiacum palatium veniens, Ermendrud, neptem Adalardi comitis, uxorem ducit, atque Augustam Viromandorum, ad memoriam videlicet beati Quintini martyris, natiuitatis Domini et apparitionis festum celebraturus, proficiscitur. Inter hæc terræmotus in inferioribus Galliæ factus est.

DCCCXLIII.

Lotharius et Hludowicus intra fines regnorum suorum sese cohærentes, pacifice degunt. Carolus Aquitaniam pervagatur. Quo illie constituto, Nomenegius Britto et Lambertus, qui nuper ab eius fidelitate defecerant, Rainaldum, Nannetorum ducem, interficiunt, complures capiunt. Emergentibus igitur hinc inde tot tantisque incessabiliter malis, vastante passim cuncta raptore, coacti sunt per multa totius Galliæ loca homines terræ mixtam paucitatem farinae atque in panis speciem redactam comedere, eratque lacrimabile, imo execrabile nimium facinus, cum iumenta raptorum pabulis abundarent, et homines ipsius terræ admixtionis crustulis indigerent. Piratæ^a Nordmannorum urbem Nannetum^b adgressi, interfectis episcopo et multis clericorum atque laicorum sexusque promiscui, deprædata civitate, inferioris Aquitanie partes depopulari adoriuntur; ad postremum insulam quamdam^b ingressi, convectis a continenti domibus, hiemare velut perpetuis sedibus statuerant. Carolus ad conditum fratribus obvians penes Virodunum coniungitur; ubi distributis portionibus, Hludowicus ultra Rhenum omnia, citra Rhenum vero Nemetum, Vangium et Moguntiam civitates pagosque sortitus est; Lotharius inter Rhenum et Scaldem in mare decarrentem, et rursus per Cameracensem, Hainnoum^c Lomensem^d, Castritum^e, et eos comitatus qui Mosæ citra contigui habentur usque ad Ararem Rodano influentem, et per deflexum Rodani in mare, cum comitatibus similiter sibi utrimque adhærentibus; cetera usque ad Hispaniam Carolo cesserunt: factisque sacramentis, tandem altrinsecus est discussum. Ea tempestate, concordantibus ad invicem

A Beneventanis, Dei auxilio de illis partibus Sarra-ceni expulsi sunt.

DCCCXLIV.

Hiems mollissima usque ad Calendas^f Februarii quadam temperie modificata. Bernardus^g, comes maris Hispanicæ, iamdudum grandia moliens^h summisque inhians, maiestatis reus Francorum iudicio iussu Caroli in Aquitania capitalem sententiam subiit. Gregorius, Romanæ Ecclesiæ pontifex, decessit, cui Sergius succedens, in eadem sede substituitur. Quo in sede apostolica ordinato, Lotharius filium suum Hludowicum Romam cum Drogone, Mediomatricorum episcopo, dirigit, acturos, ne delnceps decedente apostolico quisquam illic præter sui iussionem missorumque suorum præsentiam ordinetur antistes. Qui Romam venientes, honorifico suscepti sunt, peractoque negotio, Hludowicum pontifex Romanus unctione in regem consecratum cingulo decoravit; Drogonem vero episcopum sui vicarium Galliarum Germaniarumque partibus designavit. Sigulfus, Beneventanorum dux, ad Lotharium cum suis omnibus sui deditionem faciens, centum milium aureorum mulcta sese ipsi fecit obnoxium; quibus Beneventani, qui pridem alias versi fuerant, compertis, ad eundem Sigulfum sese convertentes, Sarracenorum reliquias a suis finibus expellere moliantur. Lambertus cum Britonibus quosdam Caroli markionem Meduanæⁱ ponte interceptos perimit. Pippinus, Pippini quondam regis filius, exercitui^o ex Francia ad Carolum Tolosam civitatem obsidione vallantem properanti in pago Ecolesimo occurrens, ita brevi et absque suorum casu profligavit ut primoribus interfectis, ceteros fugam etiam ante congressum ineuntes, vix paucis evadentibus, aut caperet, aut spoliatos sacramentoque adstrictos ad propria redire permitteret. Qua inopinata congressione Hugo, presbyter et abbas^h, filius Caroli Magni quondam imperatoris et frater Hludowici itidem imperatoris patruusque Lotharii Lodoici et Caroli regum, necnon Richboto abbasⁱ, et ipse consobrinus regum, nepos videlicet Caroli imperatoris ex filia, Eckardus quoque et Ravanus comites cum aliis pluribus interfecti; capti vero Ebroinus, Pictavorum episcopus, Ragonarius, Sa-

VARIANTES LECTONES.

¹ medioximus Ch. ² nannetum Ch. ³ hainnaum, icemsem Ch. ⁴ kalendas Ch. ⁵ molliens Ch. ⁶ exercitu Ch.

NOTÆ.

^a In Chronico de Normannorum gentis exscriptum.

^b *L'Île de Rhé.*

^c *Hennegau.*

^d Comitatus Namurcensis, et pars episcopatus Leodiensis inter Sabim et Mosam.

^e Ad fluvios Mosam et Barum, in quo *Donchery*. Valesii Notit. Gall., p. 133. Versus septentrionem igitur usque ad pagi Lomensis conœnia pertinuisse videtur.

^f Is duos ex uxore Dodana reliquit filios, ut ipsemet testatur in suo Manuali a Mabillonio sæc. iv.

D Benedict., part. i, pag. 750, publicato. Ex quo etiam liquet Willelmum, Bernardi filium natum maiorem, hoc anno annum ætatis 18 egisse; ait enim Dodanum natum esse anno 13 Ludovici Pii, in Calendarum Decembrium, hoc est anno Christi 826. Willelmus patris mortem ulturus, Pippini auxilio Tolosam interceptus, quam statim Carolus rex obsidione cinxit. Bouq.

^g *Mayenne.*

^h Sancti Quintini et sancti Bertini.

ⁱ Centulensis

marobri¹. * Ambianorum episcopus, et Lupus abbas, ac filii Eckardi comitis duo, item Lokardius², Guntardus et Richuinus comites, Engilwinus etiam, aliique non pauci nobilium. Nomenogius Britto eadem tempestate fines sibi suisque antecessoribus distributos insolenter egrediens, Cenomannos usque cuncta longe lateque populando, ignibus etiam plurima cremaando, pervenit; ubi audita Nordmannorum in fines ejus irruptione, redire compulsus est.

Hludowicus, rex Germanorum, populos Sclavorum et terras aggressus, quosdam in ditionem cepit, quosdam interfecit, omnes pene illarum partium regulos sibi aut vi aut gratia subegit. Nortmanni³ Britanniam insulam, ea quam maxime parte quam Angli-Saxones incolunt, bello impetentes, triduo pugnando victores effecti, prædas, rapinas, neces passim facientes, terra pro libitu potiuntur. Interea fratrum, id est Lotharii, Hludowici et Caroli, alternatim fraterno affectu legatis multifariam discurrentibus, mense Octobri iidem penes Theodoni villam conveniunt, habitoque diebus aliquot amabili pernecessarioque conloquio, inter se fraternitatis et caritatis jura in posterum non violanda confirmant. Omnes quoque discordiarum satores cauturos sollicitius exsecratosque, et statum ecclesiarum, imminentibus necessitatibus fœdissime rebus dilaceratum, æ personis minus congruis, id est laicis, vulgo contraditum, redintegratos sese promittunt. Unde et ad Pippinum, Landbertum atque Nomenogium pacis gratia missos pariter destinant, ut fratri Carolo ut obedientes fideles de cetero permansuri occurrere non differant; sin alias, eis tempore opportuno viriliter conglobati, eorum infidelitatibus ulescendis, se interminando profecturos pronunciant.

Nordmanni per Garrondam Tolosam usque proficiscentes, prædas passim impuneque perficiunt; unde regressi quidam Galliciamque adgressi, partim balistariorum occurso, partim tempestate maris intercepti disperiunt; sed et quidam eorum ulterioris Hispaniæ partes adorsi, diu acriterque cum Sarracenis dimicantes, tandem victi resiliunt.

DCCCXLV.

Hiems asperrima. Nordmannorum naves centum viginti mense Martio per Sequanam hinc et abinde cuncta vastantes, Loticiam Parisiorum nullo penitus obsistente pervadunt. Quibus cum Carolus occurrere moliretur, sed prævalere suos nullatenus posse prospiceret, quibusdam pactionibus, et munere

A septem milium librarum eis exhibitio, a progrediendo compescuit, ac redire persuasit. Fulcrades comes et ceteri Provinciales ab Lothario⁴ deficient, sibi que potestatem totius Provinciæ usurpant. Nordmannorum rex Oricus⁵ sexcentas naves per Albim fluvium in Germaniam adversus Hludowicum dirigit; quibus Saxones occurrentes, commisso prælio, Domini nostri Jesu Christi auxilio victores efficiuntur: unde digressi, Sclavorum quamdam impetunt et capiunt civitatem. * Fames valida Galliæ interiora consumit, adeo ut multa hominum milia eadem in valescente assumpta sint. Carolus agrum Floriacum⁶, in quo sancti Benedicti monasterium consistit, duodecim ab Aurelianorum urbe leugis, veniens, Pippinum Pippini filium suscipit, et receptis ab eo sacramentis fidelitatis, quatenus ita deinceps ei fidelis sicut nepos patruo existeret, et in quibuscumque necessitatibus ipsi pro viribus auxilium ferret, totius Aquitanicæ dominatum sibi permisit, præter Pictavos, Sanctonas et Ecollenses; unde et omnes Aquitanici, qui eatenus cum Carolo fuerant, ad eundem Pippinum continuo sui conversionem efficere studuerunt.

Beneventani cum Sarracenis, veteri discordia recrudescente, denuo dissident. Nordmanni⁷, alveo Sequanæ remenso, maria repetunt, cuncta maris loca finitima diripiunt, vastant, atque incendiis concremant. Sed licet peccatis nostris divinæ bonitatis æquitas nimium offensa, taliter christianorum terras et regna attriverit, ne tamen etiam pagani improvidentiæ aut certe impotentis Dominum omnipotentissimum impune diutius insimularent, cum a quodam monasterio, Sithdiu⁸ nomine, direpto incensoque, oneratis navibus repedarent, ita divino iudicio vel tenebris cœcati et insaniam sunt percussa, ut vix perpauca evaderent, qui Dei omnipotentis iter⁹ ceteris nunciarent. Unde, ut fertur, commotus animo rex eorum¹⁰ Oricus, ad Hludowicum, regem Germanorum, legatos pacis gratia destinat, captivitatem¹¹ absolvere thesaurosque paratos pro viribus restituere. Lotharius Provinciam ingressus, fere totam¹² suæ potestati recuperat. Dani, qui anno præterito Aquitaniam vastaverant, remeantes, Sanctonas invadunt, confligentes superant, quietisque sedibus immorantur. Karolus Britanniam Galliæ cum paucis minus caute aggressus, deficientibus suis rebus sinistra fortuna universis, Cenomannos festinato revertitur, reparatoque exercitu, eandem parat impetere

VARIANTES LECTIONES.

¹ Ch. somarobrice. ² Ch. in margine Leutharius ³ fortasse a Hlotario. ⁴ iram? ⁵ deest Ch. ⁶ ingressus Bretotiam suæ Ch. B.

NOTÆ.

^a Amiens.

^b In Chronico de gestis Normannorum exscriptum.

^c In Chronico de gestis Normannorum exscriptum.

^d Hamburgum innuit.

^e Fleury, ubi sæculis aliquot post Hugo Floriacensis scripsit.

^f Cf. Chronicon. de gestis Normannorum.

^g S. Bertini.

^h Id est captivos universos.

DCCCXLVI.

Piratæ a Danorum Fresiam adeuntes, recepto pro libitu censu, pugnando quoque victores effecti, tota pene provincia potiuntur. Ventus aquilo per totam hiemem usque ad ipsa fere Maii mensis initia acerrime segetibus et vineis incumbit. Luporum incursio inferiorum Galliæ partium homines audentissime devorat, sed et in partibus Aquitanæ in modum exercitus usque ad trecentos ferme conglobati et per viam facto agmine gradientes, volentibusque resistere fortiter unanimiterque contrastare feruntur. Carolus apud villam sancti Remigii b, Sparnacum c nomine, contra morem conventum populi sui generalem mense Iunio habuit, in quo episcoporum regni sui pernecessaria admonitio de causis ecclesiasticis ita flocci pensa est, ut vix unquam reverentia pontificalis, christianorum duntaxat temporibus, sic posthabita legatur. Quadam die inior quidam d cum equa coiens repertus, iudicio Francorum vivus incendio crematur. Inde partes Britannæ Carolus cum exercitu petens, pacem cum Nomenogio, duce Brittonum, intervenientibus hinc et inde e sacramentis paciscitur. Huius anni mense Maio tanta apud Altiodorum civitatem inundatio pluviarum fluxit, ut parietes penetrans, ipsas etiam cupas plenas vini in fluvium Icaunam d retulerit, sed et, quod est mirabilius, quamdā vineam cum terra, vitibus et arboribus omnibus in nullo disruptam, ita ut erat solidam, a parte Icaunæ fluminis in alteram eiusdem fluvii partem transposuerit, ac si in eodem agro naturaliter fuerit.

Mense Augusto Sarraceni Maurique Tiberi Romanam aggressi, basilicam beati Petri apostolorum principis devastantes, ablatis cum ipso altari, quod tumbæ memorati apostolorum principis superpositum fuerat, omnibus ornamentis atque thesauris, quemdam montem centum ab Urbe milibus munitissimum occupant. Quos quidem ducum e Hlotarii minus religiose adorsi atque deleti sunt; pars autem hostium ecclesiam beati Pauli apostoli adiens a Campaniensibus oppressa, prorsus interfecta est. Hlodowicus, rex Germanorum, adversus Sclavos profectus, tam intestino suorum conflictu quam hostium victoria conterritus, reversus est. Hloioicus Hlotarii filius, rex Italiæ, cum Sarracenis pugnans, D victus vix Romam pervenit.

DCCCXLVII.

Legati e Abdirhaman, regis Sarracenorum, a Cor-

A duba Hispaniæ ad Carolum pacis petendæ federeisque firmandi gratia veniunt, quos apud Remorum Durocortorum f decenter et suscepit et absolvit. Bodo qui ante annos aliquot g christiana veritate derelicta ad Iudæorum perfidiam concesserat, in tantum mali profecit, ut in omnes christianos Hispaniæ degentes tam regis quam gentis Sarracenorum animos concitare studuerit h, quatenus aut relicta christianæ fidei religione ad Iudæorum insaniam Sarracenorumve dementiam se converterent, aut certe omnes interficerentur. Super quo omnium illius regni christianorum petitio ad Carolum regem regni que sui episcopos ceterosque nostræ fidei ordines lacrimabiliter missa est, ut memoratus apostata reposeretur, ne diutius christianis illic versantibus B aut impedimento aut neci foret.

Dani i partem inferioris Galliæ, quam Britones incolunt, adeuntes, ter cum eisdem bellantes operant; Nomenogiusque victus cum suis fugit, dein per k legatos muneribus a suis eos sedibus amovit.

Sergius, Romanus pontifex, vi Kalend. Februarii defungitur, et Leo in eius locum eligitur. Sarraceni, oneratis thesaurorum multitudine, quos ex basilica beati Petri apostoli asportarant, navibus redire conati, cum inter navigandum Deo et Domino nostro Iesu Christo ejusque apostolis ore pestifero deroperent, orto repente inevitabili turbine, conlisis in sese navibus, omnes pereunt: quædam thesaurorum in sinibus defunctorum, quos mare littoribus reiecerat, inventa, ad beati Petri apostoli memoriam revelantur. Scotti l a Nortmannis m per annos plurimos impeti, tributarii efficiuntur, insulis circumquaque positis nullo resistente potiti immorantes n.

Hlotharius, Hlodowicus o et Carolus legatos ad Oric, Danorum regem, destinant, mandantes ut suos a p christianorum infestationibus cohiberet, sin alias, bello se impetendum nullatenus debitalet.

Ea tempestate Mauri et Sarraceni Beneventum invadunt, et usque ad Romana confinia populantur. Dani Aquitaniam maritimam impetunt et prædantur, urbemque Burdegalam diu oppugnant; alii quoque Danorum emporium quod Dorestadum q dicitur et insulam Batavam occupant atque obtinent. Hlodowici r, Germanorum regis, exercitus adversus Sclavos prospere dimicant, ita ut, quod ante annum amiserat, reciperet.

VARIANTES LECTIONES.

f Juniorem cum Ch. g et abinde Ch. h ita Chesnii et Bouq. lectionem dudum correxi. i statuerit Ch. et B. k deest. C. l Normannis Ch. sic pluries. m Locus haud dubie corruptus; fortasse legendum: efficiuntur; qui (i. e. Nortmanni) insulis.... immorantur. n Hlodowicus Ch. o Deest Ch. q Dorastadum Ch. r Hlodowici Ch.

NOTÆ.

a Cf. Chronicon de gestis Normann.

b Id est Ecclesiæ Rhemenensis.

c Epernay.

d Yonne.

e De causis hujus legationis cf. Petrum de Marca,

lib III Marcæ Hispan., cap. 27.

f Reims.

g Cf. supra an. 839.

h Cf. Chron. de gestis Norm. an. 840.

DCCCXLVIII.

Sclavi in regnum Hludowici hostiliter irruentes, ab eo in Christi nomine superantur. Carolus Nortmannorum Burdegalam oppugnantium partem aggressus, viriliter superat. Exercitus Hlotharii contra Sarracenos Beneventum obtinentes dimicans, victor efficitur. Dani ^a Burdegalam Aquitaniz, Iudæis prodeutibus, captam depopulatamque incendunt. Aquitani desidia inertiazque Pippini coacti, Carolum petunt, atque in urbe Aurelianorum pene omnes nobiliores cum episcopis et abbatibus in regem eligunt, sacroque chrismate delibutum et benedictione episcopali solemniter consecrant. Piratæ Græcorum Massiliam Provinciz nullo obsistente vastantes, impune recedunt. Nortmanni ^b Metullum ^c vicum ^e populates, incendio tradunt. Scotti super Nortmannos irruentes, auxilio Domini nostri Iesu Christi victores eos a suis finibus propellunt; unde et rex Scottorum ad Carolum pacis et amicitiz gratia legatos cum muneribus mittit, viam sibi petendi Romam concedi deprecens. Mauri denuo Beneventum invadunt. Guilhelmus ^d, filius Bernardi, Impurium ^e, et Barcinonam dolo magis quam vi capit.

DCCCXLIX.

Hlotharius et Carolus, sanioribus usi consiliis, in pacem germanamque concordiam redeunt. Apud Galliam XIII Kal. Martii, nocte sequenti clericis nocturnas preces Domino solventibus, terræ motus

VARIANTES LECTIONES.

^a Metallum *Chesn. et Bouq.*, qui tamen metullum *corrigenaum censuit*. ^b Sux perfdiz. Strenuissimus cultor *Ch.* ^c Quæ supra leguntur, restituere conatus sum, antequam, *Bouqueti conjecturam vidissem. Ea sic se habet perfdiz supplicium lueret : quem sanctæ Dei Ecclesiz st. c., nec ita quoque legi posse distitor. Bouquetus adjicit : Doctissimus abbas Lebeuf qui hanc annalium partem Prudentio tribuit, hunc de Gothescalco locum ab Hincmaro interpolatum suspicatur, sicque primum a Prudentio scriptum : Godescalcus Gallus quidam, monasterii Orbacensis dioceseos Sueassonicæ monachus et presbyter, reprehensus quod quædam nostræ salutis valde contraria, præcipue sub nomine prædestinationis, suis dictis et scriptis adstrueret, Italiam aggressus, inde turpiter eiectus, Dalmatiam, Pannoniam Noricamque adorsus, in præsentia Hludowici Germanorum regis episcopali concilio detectus atque convictus, tandem ad dioceseos suæ urbem metropolim Remorum, Durocortorum nomine, cui Ingmarus vir venerabilis præsidet, redire compellitur, quem non multo post Ecclesiz Dei strenuissimus cultor Carolus, etc.*

NOTÆ.

- ^a Cf. Chron. de gestis Nortmann.
^b Cf. idem.
^c Metullum, Metulm, castrum in Pictonibus situm. Bouq.
^d Guilhelmus ducatum Tolosanum a Pippino, Aquitaniz rege, obtinuit vel post mortem patris, vel anno 845, quo Pippinus, pace facta cum Carolo, maximam Aquitaniz partem acquisivit. Bouq.
^e Ampurias.
^f Carisiaci. Hincmarus in libello de Prædestinatione, cap. 2, ait : *In synodali conventu in Carisiaco palatio iterum auditus Gothescalcus ab episcopis et ceteris quam plurimis viris ecclesiasticis atque religiosis, qui eidem synodo interfuerunt, videlicet Wenilone Senonensium archiepiscopo, Hincmaro Remorum episcopo, aliisque duodecim ibidem nominatis.* Bouq.
^g Cf. Chron. de gestis Norm. a. 848.
^h Périgueux.
ⁱ De hac clade insignis est epistola Agii Vabrensis abbatis, quam ineunte sæculo decimo scripsit de origine monasterii Vabrensis : cuius epistolæ fragmentum retulit Catellus in Historia comitum Tolosanorum, pag. 69 : *Tempore, inquit Agius, quo ex partibus Europæ ab aquilonis cardine diffusa gens Marchomanorum sævissima atque barbarorum immanior, Galliamque introgressa, fortissimis ictibus*

A valide sed nulla quorumlibet ædificiorum ruina factus est. Godescalcus Gallus quidam, monasterii Orbacensis parœciæ Suessionicæ monachus et presbyter, scientia tumidus, quibusdam superstitionibus deditus, Italiam specie religionis aggressus, inde turpiter eiectus, Dalmatiam, Pannoniam Noricamque adorsus, quædam nostræ salutis valde contraria, præcipue sub nomine prædestinationis, pestiferis dictis et scriptis adstruens, in præsentia Hludowici, Germanorum regis, episcopali concilio detectus atque convictus, tandem ad dioceseos suæ urbem metropolim, Remorum Durocortorum nomine, cui Ingmarus vir venerabilis præsidet, redire compellitur, quatenus illic dignum suæ perfdiz iudicium subiret. Quem sanctæ Dei Ecclesiz strenuissimus cultor ^a Carolus, advocato sanctorum memoratæ dioceseos episcoporum conventu ^b, suis aspectibus præsentari decrevit, quo perductus, publice flagellatus librosque suarum adsertionum igni cremare compulsus est. Hludowicus et Carolus germana caritate convenientes, tanto fraterni amoris vinculo devincti patuerunt, ut alter alteri baculos publice tribuendo, regum uxores et liberos superstiti commendaret.

Carolus Aquitaniam aggreditur. Nomenogius Brito ^c consueta perfdia Andegavis et vicina eis circumquaque loca invadit. Nortmanni ^d, Petrocorium ^e, Aquitaniz civitatem, populates ^f, incendunt, atque

C sancta patiebatur Ecclesia : nam nullo ferente barbarorum vesaniam, erat non modica tribulatio, quia per omnes pene pagos juxta Gallicum oceanum dispersæ sunt ecclesiz urbesque depopulatæ, atque monasteria abjecta. Tanta namque fuerat rabier persequentium, ut quos capere Christianos quibissent, aut mucrone necarent, aut etiam quos horror necis innocentium invaserat, propter redemptionem servare nitebantur. Nonnulli equidem Christianorum torvissimam experti persecutionem, relinquentes prædia et paternos abicientes fundos, partes Orientis se incolatus dedere. Multi denique elegerant magis cupidibus occumbere potius, quam incolumes paternos linquere lares. Alii nempe plures, quorum in cordibus fides minime radices ceperat, lavacrum sanctæ regenerationis negligentes, sed paganorum latebrosas diligentes astutias, illorum se fœderi et vitiiis [sociabant].... Erat igitur eo tempore monasterium in provincia Galliz in Petracorio pago, nomine Palnatus, in quo jugiter, deicolæ Christo famulabantur, nihil habentes proprium præter quod norma sancti Benedicti cedebat. Alia namque monasteria in eadem provincia oppido ditiora, in quibus, jam fata ingruente peste, famis periculo multi monachorum sancti Benedicti normam negligere cœperant, etc. Bouquet.

impune ad naves remeant. Mauri et Sarraceni Lu-
nam, Itallæ Civitatem, adprædantes ¹, nullo obsi-
stante maritima omnia usque ad Provinciam deva-
stant. Karolus filius Pippini, relicto Hlothario, fra-
trem suum Pippinum in Aquitania vagantem adire
cupiens, a fidelibus Caroli regis comprehensus est,
et ad ejus præsentiam perductus; qui, merito per-
fidie in eundem patrum suum et patrem ex fonte
sacro, sententiam quidem capitale meruerat, sed
clementiæ respectu servatus est. Unde et mense
Junio apud urbem Carnutam ² Carolo rege conven-
tum habente, post missarum solemniam ambonem ec-
clesiæ conscendens, innotuit omnibus voce propria,
se ob divinæ servitutis amorem clericum nullo co-
gente velle fieri; ibique ab episcopis qui præsentem
aderant benedictus, et ad clericum tonsus est. Hlu-
dovicus rex Germanorum ægrotans, exercitum
suum in Slavos dirigit; qui turpiter profligatus,
quid dispendii sibi absentia ducis intulerit, cadendo
fugiendoque expertus est. Carolus Aquitaniam in-
gressus, pene omnes Christo sibi propitio ³ concilia-
ndo subiungat, marcam quoque Hispanicam pro
libitu disponit. Nomenogius Britto consueta sibi insolentia
bacchatus est.

DCCCL.

Guilhelmus, Bernardi filius, in marca Hispanica
Aledramum et Isembardum comites dolo capit, sed
ipse dolosius captus, et apud Barcinonem ⁴ inter-
fectus est. Mauri usque ad Arelatum, nullo obsi-
stante, cuncta devastant, sed cum redirent, vento
contrario reiecti et interfecti sunt. Lotharius filium
suum Hludovicum ⁵ Romam mittit, qui a Leone
papa honorifice susceptus et in imperatorem unctus
est. Oric ⁶, rex Nortmannorum ⁷, impugnantibus
sese duobus nepotibus suis, bello impetitur; quibus
partitione regni pacatis, Roric ⁸ nepos Herioldi, qui
nuper a Lothario defecerat, assumptis Nortmanno-
rum ⁹ exercitibus, cum multitudine navium Fresiam
et Batavum insulam aliaque vicina loca per Rhenum
et Vahalem devastat. Quem Lotharius cum compri-
mere nequiret, in fidem recepit, eique Dorestadum
et alios comitatus largitur; ceterorum vero pars
Menapios ¹⁰, Tarvisios ¹¹ aliosque maritimos depræ-
dantur, pars Britanniam insulam Anglosque impe-
tentes, ab eis auxilio Domini nostri Iesu Christi
superantur.

VARIANTES LECTIONES.

¹ Legendum aut deprædantes aut adprehendentes.
² Rorich Ch. ³ Hlotharius Ches.

⁴ Propicio Ch. ⁵ Iudovicum Ch. ⁶ Oric Ch. ⁷ Nor-
⁸ mansmannorum Ch. ⁹ conversaturos Ch. et B.

NOTÆ.

^a Chartres.

^b Cf. Marcam Hispanicam, lib. III, cap. 17, num.
5 et 6.

^c Cf. Chron. de gestis Normann.

^d Flandriæ pars.

^e Id est Tarvannenses, quorum caput Tervanna
prope St. Omer situm est.

^f Nomenogius, dux Britanniae, primum tuit missus
Ludovici pii imperatoris, ut discimus ex litteris do-

nomenogius ^f Brito moritur. Lotharius ⁷, Hludo-
vicus et Carolus apud Marsnam ^g palatium conve-
niunt, ubi etiam fraterne paucis diebus morati, hæc
communi procerum suorum consilio atque consensu
decernunt, priorumque nominum monogrammati-
bus confirmant ^h.

CAP. I. « Ut omnium præteritorum malorum et
contrarietatum et supplantationum ac malarum ma-
chinationum seu nocivorum in invicem actorum
abolitio ita inter nos fiat, et a nostris cordibus peni-
tus avellatur cum omni malitia et rancore, ut nec in
memoriam ad retributionem mali vel contrarietatis
vel improprietatis de cetero exinde quiddam fiat.

CAP. II. « Ut tanta inter nos, Domino cooperante,
veræ caritatis benignitas abhinc semper maneat, de
corde puro et conscientia bona et fide non ficta, sine
dolo et simulatione, ut nemo suo pari suum regnum
aut suos fideles, vel quod ad salutem et prosperita-
tem ac honorem regum pertinet, discipiat aut for-
consiliet, aut per occultos susurrone libenter com-
posita mendacia seu detractiones acceptet.

CAP. III. « Unusquisque fideliter suum parem,
ubicumque necessitas ei fuerit et ipso potuerit, aut
per se aut per filium aut per fideles suos et consilio
et auxilio adjuvet, ut regnum, fideles, prosperitatem
atque honorem regum debite valeat obtinere, et
veraciter unusquisque erga alterum certatim de-
monstret, quia in fratris sui adversitate, si evenerit,
fraterno modo contristatur, et in prosperitate illius
lætatur. Et talem fidem sicut inter nos modo abhinc
in ante conservaturos ⁹ confirmatum habemus, sic
unusquisque infantibus fratris sui, si obierit, qui
superfuerit conservabit.

CAP. IV. « Et quia per vagos et irreverentes ho-
mines pax et tranquillitas regni perturbari solet, vo-
lumus ut ad quemcumque nostrum talis venerit, et
de his quæ egit rationem et iustitiam subterfugere
velit, nemo ex nobis illum ad aliud recipiat vel re-
tineat, nisi ut ad rectam rationem et debitam emen-
dationem perducatur; et si rationem rectam subter-
fugerit, omnes in commune, in cuius regnum vene-
rit, illum persequamur, donec aut ad rationem per-
ducatur, aut de regno deleatur.

CAP. V. « Similiter et de eo agendum est, qui
pro aliquo capitali et publico crimine a quolibet

nationis ab eodem Nomenio monasterio Rotonensi
factæ, quas datas putat Mabillonius anno 834, quas-
que Sæc. 4 Benedict. parte II, pag. 185, recitat.
Bouq.

^g Marsna palatium ad confluentes Mosæ et Gulke
infra Trajectum superius situm, hodie Merssen.

^h Cf. Baluzii Capitularia, t. II, col. 45, edit.
Chinac.; a quibus nostri aliquot verbis omissis
vel mutatis differunt.

episcopo corripitur, vel excommunicationis¹ crimen faciens, regnum et regis regimen mutat, ne debitam poenitentiam suscipiat, aut susceptam legitime peragat; Interdum etiam incestam propinquam suam aut sanetimoniam, vel raptam sive adulteram, quam illi ei non licebat habere, fugiens secum duxit: hic talis, cum episcopus, ad cuius curam pertinebat, nobis notum fecerit, diligenter perquiratur, ne morandi vel latendi locum in regno alleulus nostrum inveniatur, et Dei ac nostros fideles suo morbo inficiat; sed a nobis vel a ministris reipublicæ constringatur, ut et simul cum diabolica præda, quam secum duxit, ad episcopum suum redeat, et de commisso crimine publico debitam poenitentiam suscipiat, aut susceptam legitime peragere compellatur.

CAP. VI. « Ut nostri fideles unusquisque in suo ordine et statu veraciter sint de nobis securi, quia nullum abhinc inante contra legem et iustitiam, auctoritatem ac iustam rationem, aut damnabimus aut dehonoremus aut opprimemus, vel indebitis machinationibus affigemus, et illorum, scilicet veraciter nobis fidelium, communi consilio, secundum Dei voluntatem et commune salvamentum, ad restitutionem sanctæ Dei Ecclesiæ et statum regni, et ad honorem regni² atque pacem populi commissi nobis pertinenti; assensum præbeamus in hoc, ut illi non solum non sint nobis contradicentes et resistentes ad ista exequenda, verum etiam sic sint nobis fideles et obedientes ac veri adiutores ac cooperatores, vero consilio et sincero auxilio, ad ista peragenda quæ præmisimus, sicut per rectum unusquisque in suo ordine et statu suo principi et seniori esse debet.

CAP. VII. « Ut sic simul coniuncti, et nos fratres ad invicem, et nos cum fidelibus nostris, et fideles nostri nobiscum, et omnes simul cum Deo nos reconiungamus, et, ut nobis sit propitius, illi pro devoto munere offeramus, ut unusquisque omnium nostrum absque sua propria excusatione aut iustificatione recognoscamus, in quibus aut singulatim aut communiter contra illius mandata et decreta suorum³ fecimus aut consensimus in ordine ecclesiastico et statu regni, et per singula in medium illa producamus, et nemo nostrum suo aut amico⁴ aut propinquo vel confederato, imo nec sibi ipsi, secu-

lariter parcat, ut spiritaliter et salubriter parcere possit; quin, sicut præmisimus in præcedenti capitulo, vero consilio et sincero auxilio illa in commune certatim emendare totis viribus procuremus, quanto citius rationabiliter poterimus.

CAP. VIII. « Et si aliquis ex subditis in quocumque ordine et statu de hac convenientia exierit, aut se retraxerit, vel huic communi decreto contradixerit, seniores cum veraciter fidelibus suis hæc secundum Dei voluntatem et legem ac iustam rationem, velit nolit ille qui divino consilio et decreto et huic convenientiæ resistens et contradicens fuerit, exequantur. Et si aliquis de senioribus de hac convenientia exierit aut se retraxerit, cum plures seniorum nostrorum fideles et regnorum primores convenierint in unum, eorum⁵ qui hæc observaverint seniorum consilio et episcoporum iudicio ac communi consensu, qualiter de eo, qui debite admonitus incorrigibilis perseveraverit, agendum sit, favente Domino decernemus et ut obnoxius supradicta capitula a nobis auxiliante Domino inviolabiliter observentur, et nos illa observaturos certius credatis, manibus propriis subterfirmavimus. »

Post hæc piratæ Danorum Fresiam et Batavos populantur; sed et usque ad monasterium sancti Bavonis quod Gant^b dicunt debacchantes, idem monasterium incendunt, venientesque urbem Rotinum^c, usque ad Belvacum^d pedestri gradu perveniunt. Qua incensa cum redirent, a nostris intercepti, et aliqua ex parte profligati sunt. Respogius, filius Nomenogii, ad Carolum veniens, in urbe Andegavorum datis manibus suscipitur, et tam regalibus indumentis quam paternæ potestatis ditione donatur, additis insuper ei Redonibus^e, Namnetis^f et Ratense^g.

Sarraceni Beneventum et alias civitates quiete statione possident^h. Hindovicusⁱ rex Sclavos pene omnes populatur et suæ subjugat ditioni. Leo apostolicus, Sarracenorum irruptiones metuens, ecclesiam beati Petri hinc inde muro communiens, eundem murum usque ad civitatem perducti, Romanæque urbi contiguum efficit.

DCCCLII.

Nertmanni^j 252 navibus Fresiam adeunt, acceptisque multis prout ipsi statuerunt, ad alia di-

VARIANTES LECTIONES.

¹ cum Baluzio legendum vel excommunicatur, aut ante excommunicationem crimen faciens, etc. ² suo deest Ch. ³ regum Ch. ⁴ deest Sanctorum. ⁵ eos Ch. ⁶ ludovicus Ch. ⁷ normanni Ch.; sæpius quod hic monuisse sufficiat.

NOTE.

^a Cf. Chron. de gestis Normann. a. 850.

^b Gent.

^c Rouen.

^d Beauvais

^e Rennes.

^f Nantes.

^g Prope pagum Namnetensem situm (*le pays et duché de Raitz ou Retz*) vocabulum a vico Ratiatensi traxit, quem alii *le Restail*, alii *Rié*, alii jam de-

structum esse credunt. Valesii Notit. Gall., pag. 465.

^h Pagus ad annum 851, num. 4, legendum censet non possident; crediderim potius auctorem, quæ de civitatibus Beneventanis, præcipue Bari, ferri audierit, de ipsa Benevento urbe perperam intellexisse. Eam jam anno 848 Ludovicus II Saracenis eriperat. Cf. Erchemperti Hist. Langob., c. 20. Murat. SS. II, 1, 242.

ⁱ Cf. Chron. de gestis Norm.

vertunt. Mauri Barcinonam, Judæis prodentibus, A capiant, interfectisque pene omnibus christianis et urbe vastata, impune redeunt. Carolus fratrem Lotharium ad sui colloquium invitans apud Augustam Viromandorum ^a, quæ beati Quintini martyris corpore insignitur, fraterne suscipit, honorifice afficit, germane tractat, regaliter munerat, redeuntemque benigne deducit.

Landbertus et Guarnarius fratres, pars vel maxima discordiarum, alter dolo, alter iudicio interficiuntur. Salomon Britto Carolo fidelis efficitur, tertiaque Britannæ parte donatur. Sancius, comes Vasconiæ, Pippinum Pippini filium capit ^b, et usque ad præsentiam Caroli servat; quem Carolus captum in Franciam ducit, ac post colloquium Lotharii in monasterio sancti Medardi apud Suessiones tonderi iubet. Hludowicus ^c, Lotharii filius, Beneventum adiens, Bairam ^e civitatem oppugnat, interruptoque muro, pessimis usus consiliis a cæpto resilit; nam dicentibus consiliariis suis, magnam illic partem esse thesaurorum, qua penitus fraudaretur, si passim omnibus intrandi copia daretur, in castra sese recipit, prohibitis omnibus ab irruptione urbis. Quibus recedentibus, Mauri ita noctu muri interrupta trabibus muniunt, ut venientem in crastinum hostem nullatenus formident; proinde in cassum tanto labore deducto, Hludowicus cum exercitu suo ad propria remeat. Abdirhaman ^d, rex Sarracenorum in Hispania consistentium, Cordubæ moritur, regnumque eius filius ipsius adsequitur. Godefridus, Herioldi Dani filius, qui quondam sub imperatore Hludowico Maguntiaci ^e fuerat baptizatus, a Lothario deficiens ad suos se confert; unde conrogata manu valida, Fresiam cum multitudine navium ^f adgreditur, deinde vicina Scaldis fluminis, ad postremum Sequanam ^g ingreditur. Quo occurrentibus Lothario et Carolo cum omni suo exercitu; utramque ripam eiusdem fluminis obsident.

DCCCLIII.

In qua obsidione dominicæ nativitatis festivitatem celebrant. Sed nolentibus qui ex parte Caroli erant iniire bellum, absque utilitate recessum est. Carolus eundem Godefridum quibusdam pactionibus sibi conciliat; ceteri Danorum usque ad mensem Martium inibi absque ulla formidine resident, cuncta eo furiosius quo liberius diripiunt, cremant atque captivant. Lothariusque filiam Caroli a sacro fonte suscipit, et paucos nost dies ad sua remeare conten-

dit. Dani ^d, mense Iulio, relicta Sequana, Ligerim adeuntes, Namnetim urbem et monasterium sancti Florentii ac vicina loca populantur. Carolus mense Aprili synodum episcoporum iuxta urbem Suessionum in monasterium sancti Medardi adgregans, duos presbyteros, monachos eiusdem monasterii, ipse synodo præsidens, episcopis iudicantibus, degradari fecit, eo quod Pippinum furari et cum eo in Aquitaniam fugere disposuissent. Ingmarus, Remorum episcopus, omnes ecclesiæ suæ presbyteros, diaconos et subdiaconos, quoscumque Ebo post depositionem suam ordinaverat, synodo iudicante, deposuit. Pippinus Carolo sacramentum fidelitatis iurat, et insuper habitum monachi suscipit, regulæque observationem more monachi solito promittit. B Carolus inde ad Carisiacum veniens, cum quibusdam episcopis et abbatibus monasticis quatuor ^e capitula edidit, et propria subscriptione honoravit. Quorum primum est: a Deo neminem prædestinatum ad peccata, unamque esse Dei prædestinationem, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad restitutionem iustitiæ. Secundum: liberum arbitrium, quod in primo ordine perdidimus, nobis præveniente et adiuvante Christi gratia redditum. Tertium: velle Deum generaliter omnes homines salvos fieri, licet non omnes salventur. Quartum: Christi sanguinem pro omnibus fusum, licet non omnes passionis mysterio redimantur. Aquitani pene omnes a Carolo recedunt, atque ad Hludowicum, regem Germaniæ, legatos suæ deditionis cum obsidibus mittunt. Idem Hludowicus pro quibusdam conditionibus, tempore perturbationum inter se et Carolum factis, adversus Carolum acriter pernovetur. Gunedes ^f contra Hludowicum acritis sibi perfidiis mentiuntur. Lotharius imperator, defuncta ante biennium Ermengarda christianissima regina, duas sibi ancillas ex villa regia ^g copulavit, ex quarum altera, Doda vocabulo, filium genuerat, quem Karolomannum vocari iubet; alique filii eius similiter adulteriis inserviunt. Piratæ ^h Danorum a Namnetibus superiora petentes, mense Novembri, vi videlicet Idus, urbem Turonum impune adeunt atque incendunt cum ecclesia sancti Martini et ceteris adiacentibus locis; sed quia evidenti certitudine hoc præscitum fuerat, corpus beati Martini ad Cormaricum ⁱ, monasterium eius ecclesiæ, ac inde ad civitatem Aurelianorum transportaverunt ^j.

Bulgari, sociatis sibi Sclavis, et, ut fertur, a nostris muneribus invitati, adversus Hludowicum.

VARIANTES LECTIONES.

^a Ch. hic et alias ludowicus, ludoicus. ^b abdirham Ch. B. ^c magunciaci Ch. ^d navium deest Ch. ^e Sequanam deest in Ch. et Bouq., vocabulum tamen excidisse patet; pro ipsa re vel Sumnam vel Sequanam restituendum erat, Sequanam tamen esse, quæ anpo sequenti narrantur et annales Fuldenses ad a. 850 evincunt. ^f sibi ancillas ex villa regia sibi copulavit B. ^g legere malo, cum chronico de gestis Normannorum transportatum est.

NOTÆ.

^a Saint-Quentin. Cf. Vales. Not. Gall., p. 595, 596. ^b Mense Septembri. Cf. Chron. Aquitanicum sive Mennumianum et Chron. Engolismense apud Bouq. VII, pag. 222, 223. ^c Bari civitas intelligitur.

^d Cf. Chron. de gestis Norm.

^e Cf. Mabillonii Ann. Bened., lib. xxxiv, n. 53.

^f Id est Winedi.

^g Cf. Chron. de gestis Norm.

^h Cormeri, in pago Turonico.

Germaniæ regem, acriter promoventur, sed Domino A pugnante vincuntur. Græci vero non minus contra Hludowicum filium Lotharii, regem Italiæ, concitantur, propter filiam imperatoris Constantinopolitani ab eo desponsatam sed ad eius nuptias venire differentem. Romani quoque, artati Sarracenorum Maurorumque incursionibus, ob sui defensionem omnino neglectam apud imperatorem Lotharium conqueruntur.

DCCCLIV.

Carolus super fratris sui Hludowici nde suspectus, ad Lotharium in vico Leutico a venit, ubi diu de communi amicitia atque indissolubili t tractantes, tandem coram omnibus qui aderant, identidem super sancta iurando vicissim firmaverunt, commendatis B alternatim filiis, proceribus et regnis. Interea Hludowicus adolescens, filius Hludowici regis Germanorum, ab Aquitanis a patre expetitur, Ligerim transit, et ab eis, a quibus fuerat postulatus, suscipitur. Carolus professionem in Aquitaniam tempore quadragesimæ celebrat, in qua usque paschalem festivitatem demoratur, eiusque populus prædis, incendiis, hominumque captivitatibus totum suum laborem impendit, nec ab ipsis ecclesiis et altaribus Dei suam cupiditatem et audaciam cohibet.

Lotharius fratrem suum Hludowicum super Rhenum de fraternitate erga Carolum alloquitur; sed prius acriter sese mordentes, tandem ad concordiam redeunt, pacisque nomine scederantur. Unde non modice Carolus sollicitus, ab Aquitania nullo pe- C ractio negotio a repedans, fratrem Lotharium ad palatium suum Attiniacum invitat; quo convenientes, quod dudum pepigerant firmaverunt.

Dani in Ligere consistentes, usque ad Blisum a castrum veniunt, ipsumque incendunt, volentes inde Aurelianis pervenire eadem patraturi. Præparantibus vero adversus eos navigia et bellatores episcopo Aurelianensium Agio et Carnutum Burchardo b, ab intentione desistunt, et inferiora Ligeris repetunt. Alii quoque piratæ Danorum Fresiam Saxoniam adiacentem populantur. Lotharius et Carolus legatos ad fratrem Hludowicum pro pacis concordia, et ut filium suum ab Aquitania revocet, mittunt. Carolus iterum Aquitaniam adit. Pippinus, Pippini filius, qui in monasterio sancti Medardi tonsus habitum D monachi susceperat, et iuramentum permansionis fecerat, Aquitaniam ingreditur, parsque maxima populi terræ ad eum convolat. Karlus rex, Pippini causa posthabita, Hludovicum nepotem ab Aquitania

fugatum ad patrem in Germaniam redire compellit. Karlus, Pippini frater, iam diaconus ordinatus, a Corbeiensi monasterio recedit. Karlus rex Karlomanam, filium suum, tonsura ecclesiastica dedicat. Dani c intestino inter se prælio dimicantes, adeo tridui concertatione obstinatissima bacchati sunt, ut Orico rege et ceteris cum eo interfectis regibus, pene omnis nobilitas interierit. Piratæ Nortmannorum Ligere insistentes, denuo civitatem Andegavorum incendio concremant.

DCCCLV.

Lotharius totam Fresiam filio suo Lothario donat; unde Roric et Godefridus patriam, id est Daniam, repedant spe potestatis regis nanciscendæ. Lotharius infirmatur, qua de re occasio data est Hludovico et Carolo fratribus ad concordiam redeundi.

Nortmanni d Burdegalam, Aquitaniam civitatem, invadunt, et hac illacque pro libitu pervagantur. Karlus Aquitanis petentibus Karlum filium suum, regem designatum attribuit. Karlus etiam Edilvulfum e, regem Anglorum Saxonum, Romam properantem honorifice suscipit, omni regio habitu donat, et usque ad regni sui terminos cum obsequiis rege dignis deduci facit. Lotharius adversus Karlum occasione suspectæ fidei queritur. Multa catholice fidei contraria in regno Karli, ipso quoque non nescio, concitantur

C Mense Augusto, Leo, apostolicæ sedis antistes, defunctus est, eique Benedictus successit. Eodem mense duæ stellæ maioris et minoris quantitatis visæ sunt a parte occidentis orientem versus incedere, et hoc per decem vices adeo alternatim, ut maiore permanente, minor aliquoties nullatenus appareret. Lotharius imperator, morbo correptus vitamque desperans, monasterium Promexæ in Arduenna constitutum adiit, seculoque et regno penitus abrenuncians, tonsus est, vitam habitumque monachi humiliter sumens. Dispositoque inter filios, qui secum morabantur, regno, ita ut Lotharius cognominem b eius Franciam, Karlus vero Provinciam obtineret, intra sex dies vita decessit iv Kalendarum f Octobrium, atque in eodem monasterio D sepulturam, ut desideraverat, consecutus est

Aquitani urbem Lemovicum mediante Octobri mense convenientes, Karlum puerum, filium Karli, regem generaliter constituunt, unctoque per pontificem coronam regni imponunt sceptrumque attri-

VARIANTES LECTIONES.

^a supple pace. ^b negotio Ch. ^c Blisium Ch. ^d Burdiardo Ch. B. Burchardum legendum esse Bouquetus ex canonico tertio concilii Sussionensis secundi a. 853 celebrati infert. ^e ita correxi; Ch. et B. cognomen.

NOTÆ.

^a Lutich.

^b Blois.

^c Cf. Chron. de gestis Norm., an. 853.

^d Cf. Chron. de gestis Norm. a. 853.

^e Hoc anno Edilvulfum seu Æthelwolfum Romanum

perrexisse, secumque suum filium Ælfrædum duxisse, testantur Asserus Vita Ælfrædi auctor coævus, et Ethelwerdus antiquus chronographus lib. iii. Bouq.

^f Alii (e. g. Necrologium Sangallense P.) habent

buunt. Nortmanni ^a, Ligerim ingressi, relictis navibus pedestri itinere urbem Pictavorum adire moliantur; sed occurrentibus Aquitanis adeo profligati sunt, ut ultra trecentos pauci evaserint. Roric et Godefridus, nequaquam arridentibus sibi successibus, Dorestade se continent, et parte maxima Friesie potiuntur. Hludowicus, rex Germanorum, crebris Sclavorum defectioibus agitatur.

DCCCLVI.

Hiems asperrima et sicca, pestilentia valida, qua magna pars hominum absumitur. Hludowicus rex Italiae, filius Lotharii, super portione regni paterni in Francia apud patros suos Hludowicum et Karlum conqueritur ¹, Italiam largitate avi Hludowici imperatoris se asserens assecutum. Aquitani Karlum puerum, quem nuper regem constituerant, spernentes, Pippinum ex monacho, qui de monasterio sancti Medardi aufugerat, eductum custodia regem simulant. Karlus rex cum Respogio ^b Britonum ^c paciscens, filiam ejus filio suo Hludowico despondet, dato illi ducatu Cenomannico usque ad viam quae a Lotitia Parisiorum Cæsaredunum Turonum ducit. Proceres quondam Lotharii filium ejus, Lotharium, regem Franciæ etiam sacra unctione ^d constituunt. Piratæ ^e Danorum xiv Kalend. Maii civitatem Aurelianis adeunt, prædantur et impune revertuntur. Comites pene omnes ex regno Karli regis cum Aquitanis adversus eum coniurant, invitantes Hludowicum, regem Germanorum, ad suum consilium perficiendum; quo diutius in expeditione Sclavorum detento, ubi et magnam partem sui exercitus amisit, isti moras illius non ferentes, Karlo regi reconciliantur. Et Aquitani ^f, spreto Pippino, Karlum puerum, filium Karli regis quem antea pepulerant, recipiunt, et in Aquitaniam reducunt. Iterum ^g piratæ Danorum alii mediante Augusto Sequanam ingrediuntur, et vastatis direptisque ex utraque fluminis parte civitatibus, etiam procul positis monasteriis atque villis, locum qui dicitur Fossa Givaldi ^h, Sequanæ contiguum stationique munitissimum ⁱ deligunt, ubi hiemem quieti transigunt. Edilwulf ^j, rex occidentalium Anglorum, Roma rediens, Iudith, filiam Karli regis, mense Julio desponsatam Kalendis Octobribus in Vermeria ^k palatio in matrimonium accipit, et eam, Ingmaro Durocortori Remorum

A episcopo benedicente, imposito capiti ejus diademate reginæ nomine insignit, quod sibi susæque genti eatenus fuerat insuetum: patratoque regis apparatibus utrimque atque muneribus matrimonio, cum ea Britanniam, regni sui ditionem, navigio repetit. Hludowicus imperator Italiae, et Lotharius frater eius, rex Franciæ, cum Karlo puero germano suo apud Urbam ^l conveniunt; ubi adeo pro regni paterni portionibus dissident, ut pene armis inter sese decernant. Karlo tamen fratri suo Provinciam et ducatum Lugdunensem iuxta paternam dispositionem distribuunt, eripientibus eam a fratre Lothario optimatibus, qui illum motiebatur in clericum accusare. Sarraçeni de Benevento, Neapolim fraude adcentes, vastant, diripiunt et feuditus evertunt.

DCCCLVII

Piratæ ⁱ Danorum v Kalendas Ianuarias Lotitiam Parisiorum invadunt atque incendio tradunt. Hi vero qui apud inferiora Ligeris morabantur, Terones et omnia circumquaque loca usque ad Bisum castrum deprædantur. Aquitanorum aliqui persuasione occulte conspirantium Francorum quorundam in Karlum, a Karlo admodum puero deficientes, Pippino sociantur. Karlus rex et Lotharius, nepos eius, sacramentis vicissim exhibitis federantur, similiter Hludowicus, rex Germaniæ, et Hludowicus, imperator Italiae. Pippinus Danorum piratis sociatur, Pictavorum civitatem devastat, et multa alia Aquitanæ loca depopulat. Lothartus concubinis abutens, uxorem suam reginam abicit

C In urbe Colonia Agrippina Gunthario episcopo adstante, in ecclesia beati Petri nubes densissima desuper crebris fulminibus incubat, cum subito fulgor in modum ignis per subgrundia ⁱ, eiusdem ecclesiæ intrans, unum sacerdotem et unum diaconum unumque ex laicis interficit, ac terræ abditis recoditur.

In Augusta etiam Trevirorum Teotgaudo episcopo cum clero et populo celebrante, nubes teterrima superincumbens, tonitruis fulminibusque ecclesiam territans, turrem campanarum sonantium contudit, tantaque tenebrositate ecclesiam implevit, ut vix alteratrum sese cognoscere valerent, visusque est canis nimæ enormitatis in circuitu altaris discurrere, subito terræ hiatu.

VARIANTES LECTIONES.

¹ conquiritur Ch. ² rege excidit. ³ ratione Ch. B. ⁴ reconciliantur. Exaqui spreto Ch. B. Hic Exinde Aquitani corrigit. ⁵ congruum chron. de gestis Norm.

NOTÆ.

iii Kal. Oct. Forte Lotharius mortuus fuerit iv Kal. Oct. ac postridie sepultus, et alii ad diem mortis, alii ad diem sepulturæ respexerint. Lotharius etiam nocte inter iv et iii Kal. Oct. vita fungi potuit. Bouq.

^a Cf. Chron. de gestis Norm.

^b Id est Erespogio seu Herispogio.

^c Cf. Chron. de gestis Norm., an. 855.

^d Cf. Chron. de gestis Norm.

^e Nec Valesio nec Bouqueto notus.

^f Asserus ad annum 855 sic habet de Æthelwolfo: Ibi [Romæ] anno integro demoratus est [usque ad a. 856]: quo peracto ad patriam suam remeavit, af-

D ferens secum Iuditham, Caroli Francorum regis filiam, Ethelwerdus quoque supra citatus: Ignis revertente eo [Athulfo] ad patriam, Carolus rex Francorum filiam suam tradidit ei in matrimonium, quam susceptam duxit ad patriam suam. Bouq.

^g Verberie ad Isaram (Oise) prope Sensis.

^h Orbe ad Orbam, lacum Neuenburgensem in fluentem.

ⁱ Cf. Chron. de gestis Norm.

^j Subgrundium. Pars texti proœnneus, qua aqua a muro projiciuntur.

Dani a Sequanæ insistentes cuncta libere vastant, Lutetiamque Parisiorum b adgressi, basilicam beati Petri et sanctæ Genovefæ c incendunt et ceteras omnes, præter domum sancti Stephani et ecclesiam sancti Vincentii atque Germani, præterque ecclesiam sancti Dionysii, pro quibus tantummodo, ne incenderentur, multa solidorum summa soluta est. Alii Danorum emporium quod Dorestadum d dicitur vi capiunt, totamque Batavorum insulam et cetera loca contermina diripiunt. Respogius, dux Britonum, a Salomone et Almaro Britonibus diu contra se dissidentibus interimitur. Quidam procerum Karli regis Aquitanis sociati, multas prædas pluraque incommoda perpetrant. Frotbaldus, episcopus Carnotum, insistentibus sibi Danis in eadem civitate, pedibus fugiens fluviumque Auduram e natatu petens, aquis interceptus f moritur g.

DCCCLVIII.

Quando ipse Karolus intravit in insulam Sequanæ dictam Oscellum f, ubi magnum sustinuit periculum, sicut a multis tunc fuit cognitum, et quando frater suus Hludowicus super illum venit cum omni hostili apparatu; sed, largiente misericordia Dei, cum honore non recessit. Dominicæ nativitatibus festo noctu et interdiu, Moguntia validus et creberrimus h terræ motus efficitur, quem etiam valida hominum mortalitas insequitur.

In territorio.... mare quamdam arborem radicitus

VARIANTES LECTIONES.

^a dorstatum Ch. ^b interceptis Ch. ^c celeberrimus Ch. ^d osclem Ch. et B. ^e adalboldus Ch.

NOTÆ.

^a Cf. Chron. de gestis Norm.

^b Funestam hanc cladem luget Paschasius Radbertus lib. vi, in Lamentationes Jeremiæ: *Quis unquam, ait, crederet, vel quis unquam cogitare potuisset quod accidere tale aliquid potuisset in nostris partibus, quod transcurso tempore omnes accidisse conspeximus, doluimus ac deflevimus, et valde pertimescimus; unde et adhuc hodie non minus pertimescimus, ut piratæ, diversis admodum collecti ex familiis, Parisiorum attingerent fines, ecclesiasque Christi hinc inde cremarent circa litus? Quis unquam, quæso, crederet quod latrones promiscue gentis unquam talia auderent? vel quis æstimare potuisset, quod tam gloriosum regnum, tamque munitum et latissimum, tam populosum et firmissimum, talium hominum humiliari vel sordibus sædari deberet? Fateor enim quod nullus ex regibus terræ ista cogitaret, neque ullus habitator orbis nostri audire potuisset quod Parisium nostrum hostis intraret.* BOUQUET.

^c Auctor anonymus miraculorum sanctæ Genovefæ, qui hoc tempore vivebat, hæc habet: *Beatissima virgo Genovefa per quinque annorum curricula mansit extra propriam sedem, populantibus Normannis omnem regionem Sequanæ adjacentem. Quibus ad sua revertentibus, reduximus ad locum sanctum dominam nostram.* Loquitur etiam de lugubri ædificata sanctæ Genovefæ per Normannos combustione Stephanus Tornacensis in epistola 164 ad episcopam Londinensem data: *Inter alius, inquit, quod sine suspitio ac singultu referre non possumus aut debemus, ecclesiam apostolorum Petri et Pauli, in qua beata virgo Genovefa requiescit in corpore, regali ope et opere constructam, musivo intus et extra, sicut reliquæ adhuc testantur, ornatum*

evulsam et Gallicanis provinciis ante ignotam eiecit, carentem foliis, sed loco frondium habentem ramusculos similitudine herbæ partim latæ sed longioris, loco vero foliorum quædam triangula specie, colore autem unguium humanorum vel ossium h piscium, quæ in eis tenuia sunt; et hæc ita summitati earumdem herbarum inhærentia, ac si extrinsecus adposita viderentur, more eorum qui ex diversis metallis in ornamentis cingulorum vel hominum vel equestrium falerarum extrinsecus adfigi solent.

In pago Senonico, in ecclesia sanctæ Porcarie i, die Dominico celebrante missas presbytero, lupus subito introiens plebemque assistentem discurrendo perturbans, tandem inter feminas identidem faciens, disparuit.

^B Edilvulf, rex occidentalium Saxonum, moritur: relictam eius Judith reginam, Edelboldus k filius eius uxorem ducit. ^h Berno, dux partis piratarum Sequanæ l insistentium, ad Karlum regem in Vermeria palatio venit, eiusque se manibus dedens, fidelitatem statim iurat. Pars altera eorumdem piratarum Hludowicum m, abbatem monasterii sancti Dionysii, cum fratre ipsius Gauzleno capiunt, eisque redemptionis suæ gravissimam multam imponunt, ob quam multi thesaurorum ecclesiarum Dei ex regno Karli ipso iubente exhausti sunt; sed his minime sufficientibus, ab eodem rege et omnibus episcopis, abbatibus, comitibus, cæterisque viris potentibus multa ad suppletionem prædictæ summæ

^C et depictam, miserabili concremarunt incendio, nec sacro loco parcentes, nec beatæ virginis aliisque sanctis, qui ibi requiescunt, venerationem exhibentes. BOUQ.

^d L'Eure.

^e In Necrologio Carnutenæ ecclesiæ, cuius partem edidit Mabillonius tomo II Anal. eccl., pag. 580, hæc cædes in annum sequentem rejicitur, et Frotbaldus cæsus dicitur: *Anno incarnationis Domini 858, indict. 6, a paganis Sequanensibus facta est magna cædes Carnotis, in qua interempti sunt Frotbaldus episcopus, Stephanus presbyter, etc.* — In chartario monasterii sancti Petri Carnutensis episcopum cum canonicis et monachis cruentis gladiis mactatum fuisse legitur, nempe pridie Idus Junii. BOUQ.

^f A similitudine Rostrum Asini, Gallicæ l'isle de Besdane, alias Oissel, vocatur. BOUQ.

^g Nunc (id est anno 1749) prædium est Sainte-Procaire dictum, ab abbacia Pontiniacensi dependens, ab eaque distans leucæ dimidio. BOUQ.

^D ^h Ingulfus in Historia de hoc matrimonio sic loquitur: *Ethelbaldus thorum patris sui ascendens, quod nec inter gentes usquam est auditum, propriam novercam Juditham, quondam filiam regis Francorum, sumptam a patre Eikelvolfo in conjugium, cum omnium comprovincialium scelus suum abhorrentium maximo stupore, duxit in uxorem.* BOUQ.

ⁱ Cf. Chron. de gestis Norm., an. 857.

^j Ludovicus et Gauzlenus eundem patrem habuere Roriconem, comitem Cenomannensem, sed non eandem matrem. Ludovicus filius erat Botridis, Caroli magni filiz; Gauzlenus filius Blichildis; qui fuit abbas Glaunafoliensis, etc. BOUQ.

certatum conlata sunt. ^a Comites vero Karli regis cum Britonibus iuncti, deficientes a Karlo, filium eius Hludowicum eiusque sequaces a partibus Cenomannicis deterritum, Sequanam transire atque ad patrem refugere compellunt. Lotharius rex cum fratre suo Karolo, Provinciae rege, amicitiam firmat, datis ei duobus episcopalibus ¹ ex regno suo portionibus, id est Bilisio ^b et Tarantasia ^c: similiter Karlus eidem fratri suo Lothario regnum suum ea conditione tradidit, ut si, antequam uxorem acciperet et filios generaret, ab hac vita decederet, ei Lotharius iure hæreditario succederet.

Mense Maio, in vico Leudico, in quo corpus sancti Landberti quiescit, tanta subito pluviarum inundatio effusa est, ut domos et muros lapideos seu quæcumque ædificia cum hominibus et omnibus quæcumque illic invenit, usque ad ipsam ecclesiam memorie sancti Landberti violenta irruptione in Mosam fluvium præcipitaverit. Dani ^d Saxoniam adgrediuntur, sed repelluntur. Benedictus Romanus pontifex moritur; Nicolaus præsentia magis ac favore Hludowici regis et procerum eius quam cleri electione substituitur. Lotharius rex, cogentibus suis, uxorem quam abiecerat recepit, nec tamen ad thorum admittit, sed custodiæ tradit. Karlus rex insulam Sequanæ vocabulo Oscellum, Danos in ea commorantes obsessurus, mense Iulio aggreditur, ubi ad eum Karolus puer, filius eius, ab Aquitania pervenit. Cum quo Pippinum iam laicum suscipit, et ei comitatus ac monasteria in Aquitania tribuit. Lotharius etiam rex ad eandem insulam mense Augusto properat avunculo adiutorium conlaturus; ubi usque ix Kalendas Octobris absque profectu obsidionis demorantes, tandem ad propria remeant. Interim comites ex regno Karoli regis Hludowicum, Germanorum regem, quem per quinque annos invitaverant, adducunt; qui Kalendas Septembris Ponteonem ^e regiam villam adveniens, per Catalaunos ^f et Cupedenses ^g Agedincum Senonum ^h pervenit; inde Aurelianensem pagum adiens, re-

ceptis ab Aquitania et Nieustria atque Britonibus qui ad eum se venturos sponponderant, eadem pene via usque ad Cupedenses remeant. Quibus Karolus rex compertis, per Catalaunos usque ad Breonem ⁱ villam festinus graditur, ubi concurrentibus ad eum Burgundiæ primoribus, Hludowicum insequentem præstolatur; sed intercurrentibus nunciis, cum nulla pacis compositio fieret, tertio tandem die, id est pridie Idus Novembris, præparatis hinc inde aciebus, videns Karlus se a suis deseri, recessit et partes Burgundiæ petiit. Hludowicus vero, receptis his qui a Karlo defecerant, Augustam Tricorum ^j adit, ibique distribuens invitatoribus suis comitatus, monasteria, villas regias atque proprietates, ad Atinicum palatium revertitur. Quo Lotharius rex ei occurrit, et confirmatis inter se pactioibus, ad sua repedit. Hludowicus vero per Durocortorum Remorum et Laudunensem pagum ad Augustam Veromandorum, in cœnobio videlicet sancti Quintini martyris dominicæ nativitatis festum celebraturus, ingreditur ^k. Interea quidam ^l monachus ex monasterio sancti Vincentii martyris vel sancti Germani confessoris, a Corduba, civitate Hispaniæ, rediens, corpora beatorum martyrum Georgii diaconi et Aurelii caputque Nathaliæ secum detulit, atque in villa Acmanio ¹ in oculis servanda collocavit.

DCCCLIX.

Dani ^m loca ultra Scaldem populantur. Vulgus promiscuum inter Sequanam et Ligerim inter se coniurans adversus Danos in Sequana consistentes, fortiter resistit; sed quia incaute suscepta est eorum coniuratio, a potentioribus nostris facile interficiuntur. Karlus rex recuperatis viribus fratrem suum Hludowicum nec opinantem adgreditur, et de regni sui finibus pellit. Lotharius rex ad Karlam patrum suum festinat, et die dominico initii quadragesimæ in arcas ⁿ palatio, publice sacramentis vicissim per se ipsos datis, sese iterum confirmant. Karlus quædam monasteria, quæ antea clerici ha-

VARIANTES LECTIOES.

¹ episcopatus *Ch. et B.* ² regreditur?

NOTÆ.

^a Ex parte monasterii sancti Dionysii datæ sunt **D** ex auro sexcentæ octoginta quinque libræ, ex argento tria millia ducenta quinquaginta, præter vassallos eorumque uxores ac liberos. Ita legi ad calcem Aquisgranensis regulæ: canonicorum, in codice sancti Nicasii Rhemensis ab annis 800 exarato; notat Mabillonius, lib. xxxv *Annal. Bened.*, num. 33. Bouq.

^b *Belley ad Rhodanum.*

^c *Monsiers.*

^d Cf. *Chron. de gestis Norm.*, an. 857.

^e *Pontion.*

^f *Châlons-sur-Marne.*

^g Doctissimus abbas *Lebeuf*, in dissertatione peculiari (*Mémoires de l'Acad. des Inscriptions*, tom. XVIII, p. 282 et suiv.) ex Helingaudi comitis donatione (*Mabill., ann. III, pag. 671.*) centenam Cupedensem in pago Meldico circa Sesanne positam, et caput ejus Cubtas, vulgo *Queudes*, fuisse probavit.

^h *Sens.*

ⁱ *Brienne.*

^j *Troyes.*

^k Monachus iste Usuardus est, Martyrologii scriptor. Hujus translationis historiam composuit Aimoinus, monachus cœnobii sancti Germani apud Parisios. Bouq.

^l Idem Aimoinus, lib. III, cap. 7: *Itum enim Acmanium villam nostræ possessionis, in qua tunc major pars fratrum ob infestam paganorum debebat percutiionem, aggredientes. Cum corpore sancti Germani in hanc villam confugerant monachi, ut colligitur ex libro II de Miraculis ejus ab eodem Aimoino composito. Vicus est vulgo dictus Aimant prope Monasteriolum ad Icaunæ et Sequanæ confluentem. Bouq.*

^m Cf. *Chron. de gestis Normann.*

ⁿ Arcæ, olim villa regia inter Macerias et Caropolim ad Mosam flumen, nunc vicus qui vetus nomen retinet, *Arches*. Bouq.

bere solebant, laicis distribuit. Piratæ a Danorum A longo maris circuitu, inter Hispanias videlicet et Africam navigantes, Rhodanum ingrediuntur, depopulatisque quibusdam civitatibus ac monasteriis, in insula quæ Camaria b dicitur, sedes ponunt c. Karlus rex per diversa loca conventus episcoporum agit, sed quarto a Tullo Leucorum miliario in villa Saponarias c cum Lothario et Karlo, nepotibus suis regibus, synodo episcoporum adiens, libellum accusationis adversus Guanilonem, Agedinci Senonum metropolitanum episcopum, porrigit. Quæ tamen actio propter absentiam eiusdem Guanilonis episcopi dilata est. Inde ad conloquium fratris sui Hludowici regis in insula Rheni inter Antunnacum d et. Confluentes properat. Cuius colloquii effectus differtur usque ad viii Kalendas Novembris apud B Basilium civitatem. Quo Hludowico adveniente, Karlus propter Lotharii absentiam ab itinere cepto revertitur. Aquitani ad Karlum puerum omnes pene convertuntur. Pippinus Rotberto comiti et Britonibus sociatur.

Acies in cælo mense Augusto, Septembri et Octobri nocturno tempore visuntur, ita ut diurna claritas ab oriente usque in septentrionem continue fuserit, et columnæ sanguinæ ex ea discurrerent processerint. Dani d noviter advenientes monasterium sancti Walarici e et Samarobriam, Ambianorum civitatem, aliaque circumquaque loca rapinis et incendiis vastant; alii quoque eorum insulam Rheni Patavum f simili furore invadunt; hi vero qui in Sequana morantur, Noviomum g civitatem noctu adgressi, Immonem episcopum cum aliis nobilibus tam clericis quam laicis capiunt, vastataque civitate secum abducunt, atque in itinere interficiunt. Qui etiam ante duos menses Ermenfridum Belvagorum h in quadam villa interfecerant, sed et anno præterito Balfridum i, Baiocassium k episcopum, necaverant. Ossa beatorum martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii metu eorundem Danorum in pagum Mauripensem, in villam, sui iuris Novientum l, devecta sunt, atque ii Kalendas Octobris in loculis diligenter conlocata.

VARIANTES LECTIONES.

^a dicitur se disponunt Ch. ^b antunnacum Ch. ^c blatfridum Ch. B. ^d eam videlicet quæ B. ^e et de S. Hincmari epistola 25. ^f supplendum coegit vel aliud ejusmodi. ^g idem Ch., eadem sententia. ^h scemate Ch

NOTÆ.

- ^a Cf. Chron. de gest. Norm.
^b La Camargue, in ostio Rhodani. Vales., Not. Gal., p. 119.
^c Hujus villæ quæ una leuca distabat a Tullo, multa supersunt vestigia. Bouq.
^d Cf. Chron. de gest. Norm.
^e Saint-Valery.
^f Id est Batuam.
^g Noyon.

^h Beauvais. — Immonem tamen Noviomensem episcopum, et Ermenfridum Bellovacensem ad mensem Octobrem anni subsequentis superstites fuisse, manifestum est ex actis concilii Tullensis apud Tusiacum, cui ambo subscribere. Rainelmus quidem, Immonis successor, ibidem etiam inter subscribentium nomina invenitur: at post synodum ejus

Lotharius fratri suo Hludowico, Itolorum regi, quamdam regni sui portionem attribuit, ea d videlicet quæ ultra Iuram montem habebat, id est Genuam, Lausonnam et Sedunum k civitates, cum episcopatibus, monasteriis et comitatibus, præter hospitale quod est in monte Iovis l et Pipincensem comitatum m.

Guanilo, episcopus Senonum, absque audientia episcoporum Karlo regi reconciliatur. Nicolaus pontifex Romanus, de gratia Dei et libero arbitrio, de veritate geminæ prædestinationis et n sanguine Christi, ut pro credentibus omnibus susus sit, fideliter confirmat et catholice decernit

DCCCLX

Hiems diutina et continuis nivibus ac gelu dira, a mense videlicet Novembri usque ad Aprilem. Lotharius reginam suam Teutbergam irrevocabili odio habitam..... o, ut ipsa coram episcopis confiteretur, fratrem suum Huchbertum sibi sodomitico scelere commixtum; unde et poenitentiae continuo addicta est atque in monasterium retrusa. Karlus rex, inani Danorum in Somna consistentium pollicitatione pellectus, exactionem de thesauris ecclesiarum et omnibus mansis ac negociatoribus etiam paupertinis, ita ut etiam domus eorum et omnia utensilia adpreciarentur, et inde statutus census exigeretur, fieri iubet; nam eidem p Dani promiserant, si eis tria milia librarum argenti pondere examinato tribueret, se adversus eos Danos qui in Sequana versabantur ituros, eosque inde aut expulsuros aut interfecturos.

Pridie Nonas Aprilis nocte sequenti, nova videlicet luna iam inchoata, fertur quædam obscuritas corniculata, eodem schemate q quo luna splendebat, per medium eiusdem lunæ apparuisse, ita ut hinc inde luceret, sed in medio obscuraretur. Similiter dicitur viii Idus Aprilis sol ortus, quamdam in medio sui orbe tenebrositatem passus, qua ad inferiora eius delabente, mox alia a superioribus ei ingruerit, eiusque orbem usque ad infima similiter percurrerit, et hoc luna decima.

D actis, quod non raro fiebat, subscribere potuit, ut certe iisdem subscribere Antissiodorenses duo, Abbo scilicet et Christianus. Ita Mabillonius lib. xxxv Annal. Bened., num. 50. Bouquet.

¹ Bayeux.

² Nogent-sur-Seine.

³ Genf, Lausanne, Sitten.

⁴ Hospitale in monte sancti Bernardi, in quod et ego Kalendis Augustis an. 1823, ex Italia redux, diverti, et pro more Patrum optimorum humanissime exceptus, grates iis in hoc loco post privatas publicas solvo.

⁵ Sine dubio comitatus Pipinensis, a castro Bipp nomen sortitus, in occidentali Juræ montis latere, ad fontes Birzæ fluminis, cujus mappam videsis in Schœpflini Alsat. Illustr. I, p. 619.

Dani ^a in Somna consistentes, cum eis non daretur
supradictus census, receptis obsidibus, ad Anglo-
Saxones navigant; a quibus profligati atque repulsi,
alias partes petunt. Hi vero Dani qui in Rhodano
morabantur, usque ad Valentiam ^b civitatem va-
stando perveniunt; unde direptis quæ circa erant
omnibus, revertentes ad insulam in qua sedes po-
suerant, redeunt.

Hludowicus, Karlus et Lotharius reges Kalendas
Iunias apud castrum quod Confluentes vocatur con-
veniunt, ibique de pace inter se diu tractantes,
tandem concordiam atque amicitiam ipsi per se iu-
ramento firmant. Hludowicus, imperator Italiae, suo-
rum factione impetitur, et ipse contra eos ac contra
Beneventanos rapinis atque incendiis deservit.

Dani ^c qui in Rhodano fuerant, Italiam petunt,
et Pisas civitatem aliasque capiunt, deprædantur
atque devastant. Lotharius rex, metuens avunculum

A suum Karlum, Hludowico regi Germaniæ sociatur,
atque ob eandem societatem partem regni sui, id
est Helizatiæ, tradit. Uxor Lotharii, timens odium
viri sui atque insidias, ad fratrem suum Hucbertum
in regno Karli aufugit. Karlus rex monasterium
sancti Martini filio suo Hludowico largitur.

DCCCLXI.

Dani ^d mense Ianuario ^e Lutetiam Parisiorum et
ecclesiam sancti Vincentii martyris et sancti Ger-
mani confessoris incendio tradunt; negotiatores quo-
que per Sequanam navigio sursum versus fugientes
insequuntur et capiunt. Alii quoque Danorum pira-
tæ Tarvanensem pagum adeunt et devastant.

Quarto Kalendas Aprilis luna post horam noctis
B octavam tota in nigredinem vertitur. Karlus rex
filium suum Lotharium claudum in monasterio
sancti Iohannis ^f clericum fieri iubet.

NOTÆ.

^a Cf. Chron. de gestis Norm.

^b Valencea.

^c Cf. Chron. de gestis Norm.

^d Cf. idem an. 861.

^e Potior fides habenda Aimoino, monacho sancti
Germani, qui hoc tempore florebat. Is enim in Histo-

ria miraculorum sancti Germani Paris., lib. 4,
num. 10, hoc excidium accidisse tradit die sancto
Paschæ. BOUQUET.

^f Id est in monasterio Reomaensi. Lotharius etiam
ejusdem loci abbas fuit, itidemque monasterii sancti
Germani Antissiodorensis. BOUQ.

VERSUS SANCTI PRUDENTII.

(Apud Camuzat., Promptuarium ant. Tricass. diocæsal.

Augustam Thrici [f., rini] nutu statuere monachi
Augusti, quondam Romulæque manus :
Ac Domini Christi cunctum radiante per orbem
Nomine Christicolis conditur alta domus,
Quam pulvis Petri decorat, Paulique verendus,
Culmen apostolicum qui pietate gerunt.
Hinc ego devoto famulans Prudentius actu
Hoc Evangelii solvo libenter opus
Hesperia genitus, Celtas deductus et altus
Pontificis trabeis officioque datus.
Quattuor afflati supero quod lumine scribæ
Veraci nimium composuere stylo.
Initiis [Principiis] Christum variis ac sine fatentes,
At non disparilli gesta beata fide.
Virgine Matthæus hominem gennente Maria,
Mandantem gentes instruique refert.
Fine tenus seclis sanctos comitarier omnes,
Spondentem semper adfore, seque suis.
Altithroni Marcus subolem fremituque leonis
Scandentem pulso celsa sopore canit.
Discipulos autem mundum peragrasse docendo,
Doctrinam signis ac stipulasse novis.
Conceptum Lucas reboat Spiramine sancto
Oblatum vitulum dira subiisse crucis
Ast illos celebris trivise sacraria templi,
Perciperent donec, æthere dona Patris.

C Verbum Joannes prævertens tempora prima
Atque hominem factum, esse simulque Deum.
Præpetibus pennis aquilæ volitando perennem
Intuitu solem non hebetante tuens
Commissis ovibus pascendi munere Petrum,
Tranquilla narrans se queque sorte datum.
Christus ab his Jesus, Dominusque Deusque re-
[ferat].

Omnia præcedens, omnia sponte creans.
Æterno æternus, Genitoris pectore manans,
Fillius omnipotens, Omnipotente satus.
Virginea sumens hominem matricis creatum,
Criminis expertem, terrigenique patris.
Admiranda docens, faciens miranda potenter,
Traditus in risu, fluxus et inde cruci.
D Emittens animam propria ditione beatam,
Tartaridis [Tartareis] solvens eripiensque suos.
Hinc incorruptus, triduana morte resurgens,
Libravit summis, vivida membra polis.
Consensusque throni donatus ire paterni,
Exsultat pedibus subdita cuncta suis.
Perstrictis breviter, referat quæ codicis hujus
Actio : nunc ad te, Rex bone, verto precor.
Respice devoti miseratus munia servi,
Ac miserando mei, annue grata tibi